

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

RINGSTED FORTÆLLER

MIDTSJÆLLANDS LOKALHISTORISKE ARKIV

Danskernes Historie Online
Danmarks Historiske Bibliotek

Formålet med denne bog er at give såvel gamle som nye Ringstedborgere et lille overblik over deres by. Kildematerialet er de igennem tiderne nedskrevne meddelelser og beretninger om den gamle by. Artiklerne er udarbejdet af arkivets medarbejdere og samlet under redaktion af Hj. Thorsteinsson. Tegninger og skitser er udført af Georg Kæstel.

Forside: Ringsted set fra sydvest. Stik fra 1755.

RINGSTED FORTÆLLER

Redigeret af Hj. Thorsteinsson

Midtsjællands lokalhistoriske Arkiv

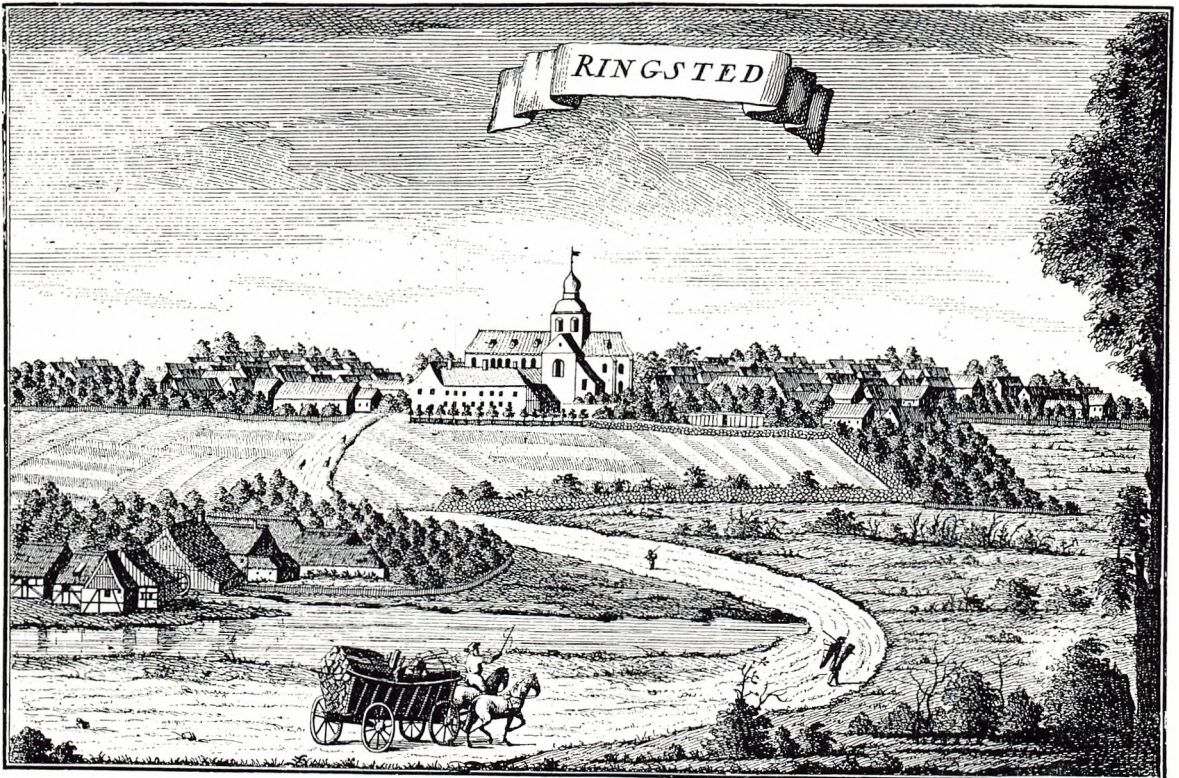
Ringsted 1968

En by bliver til

„En gammel by med et ungt ansigt“ – således har Ringsteds æresborger, professor Vilhelm Andersen, tegnet byen i en kort sætning, og gammel er byen som et historisk sted, men dens træk er unge, hæret som den er blevet af de mange brande og atter genopbygget.

Det var ved kongedømmets og kirkens storhedstid i 11–1200'tallet, at byer grundlagdes i

Danmark. Ved overfartssteder, ved naturlige havne, ved borge, ved vejknudepunkter samt omkring klostre og kirker blev byerne opbygget. Ringsted blev knyttet til et kloster, af hvis tidlige historie byen fik sit ry, og som den i århundreder var bundet til helt indtil vor tid, hvor klostret endnu kaster sin historiske slagskygge over byen.

Navnet Ringsted taber sig i forhistoriens mørke. Hringstadir d.v.s. Hringrs boplads og dermed Ringsted kan forklare navnets oprindelse. Mange landsbyer omkring på Midsjælland har navne udledet af personnavne, hvoraf der kan drages en vis slutning, men gætterier om navnet må det blive.

Måske var begyndelsen til byen en lille selvforsynende landsby, der i århundreder forud havde levet sit stille liv. Men under bestræbelserne på at bringe den kristne tro til Danmark indkaldte kong Svend Tveskæg benediktinermunke fra England, der blandt andre steder grundlagde kloster også i Ringsted. Det har været omkring 1135. Ringsted kloster blev bygget syd for den nuværende Sct. Bendts kirke. Det er ikke muligt at sige, hvorledes klostret har set ud, men det vides, at Roskildebispens, Svend Nordbagge, har hjulpet benediktinermunkene med at bygge den til klostret hørende kildekalkkirke, hvis rester endnu den dag i dag ligger under gulvet i Sct. Bendts kirke fra vestgavlen til korskæringen.

Den lille landsby, Ringsted, med sit omliggende jordområde var krongods, hvorved kongen var ejer af jorden. Bønderne dyrkede jorden og kvitterede med afgifter til kongen. Men

efter at klostret var blevet bygget, skænkede kongerne gennem tiderne store jordområder til dette. Herved voksede klostret sig stort og rigt. Således gav Erik Emune halvdelen af byens skov til klostret. Svend Grathe gav halvdelen af byens mark og senere Valdemar den Store resten af den tilliggende jord. Ved denne gavetildeling blev borgerne afgiftspligtige til klostret, og dette varede ved indtil reformationen, hvor kronen overtog klostret og jordarealerne. Kort efter enevældens indførelse i Danmark overgik klostret til privat ejendomsforhold, hvilken status varede ved til vor tid, således at byen først i det 20. århundrede fik sin bymark tilbage.

Kong Valdemar den Store gav Ringsted byens første privilegium bl. a. ved at gøre den til et birk, d.v.s. give egen jurisdiktion og dermed tilladelse til doms- og retshandlinger. De følgende konger stadfæstede disse ældre privilegier. Som købstad får Ringsted privilegium den 2. januar 1441, i hvilket bestemmelser anføres om et bystyre. Ringsted har således haft 500-års byjubelæum, der fejredes i 1941. Ved den lejlighed udnævntes den første æresborger, bysbarnet professor Vilhelm Andersen, litteraturprofessor ved Københavns universitet.

Træk af klostrets historie

By og kloster har været så nært knyttet til hinanden, at det vil være formålstjenligt at skitsere klostrets historie for at kunne forstå byens.

Klostrets tid falder stort set i tre afsnit: tiden før reformationen, efter reformationen til omkring enevælden og tiden indtil en stor brand i Ringsted 1806, hvor bygningerne delvis går til grunde.

I tidsrummet fra klostrets oprettelse til reformationen i 1536 tilhører klostret kirken. I denne første periode sker en skæbnsvanger begivenhed i Danmarks historie, idet kong Erik Ejegods søn, Knud Lavard, den 7. januar 1131 dræbes i Haraldsted. På Ringsted tingsted rejser Skjalm Hvidesønnerne, Knud Lavards fosterbrødre fra barndomsårene, anklage mod kong Niels' søn, Magnus, hans fætter. Få dage efter føder Knud Lavards enke, Ingeborg, en søn – den senere Valdemar den Store. Det er den Valdemar, som ved sit virke som bygherre skal befæste Ringsteds navn. Naturligt er det, at en statue af ham, udført af billedhuggeren Johs. Bjerg, er opstillet på Ringsted torv ved kirkens frilæggelse i 1937.

Kong Valdemar den Store lod en kirke opføre, i dag kaldet Sct. Bendt – et navn den senere har fået, idet den oprindeligt har heddet Vor Frue og Sct. Canuti (Sct. Knud). Kirken blev bygget over den gamle frådstenskirke, og den stod der oprindeligt som i dag med sit kor, sine tværfløje og sit skib, men uden sit nuværende tårn, der byggedes under lensmanden Iver Bartholin omkring 1575. Knud Lavard,

Knud Lavard (kalkmaleri i Vigersted kirke)

Benediktinermunke

som myrdedes i Haraldsted 1131, blev gravlagt i Ringsted, og i 1146 tog hans søn Valdemar (den Store) og Svend Grathe liget op af graven og lagde det i et skrin, og ved kong Valdemars kirkes indvielse den 25. juni 1170 overførtes Knud Lavards jordiske rester til et prægtigt helgenskrin i den ny kirke, idet pave Alexander d. III forud havde optaget Knud Lavard i helgenernes kreds. Ved den store festivitas deltog såvel kongedømme som kirke, idet der ved samme lejlighed fandt en kongehyldning sted i Ringsted, vel den første historisk kendte. Det var kong Valdemar den Stores søn Knud, der hyldedes (den senere Knud d. 6.).

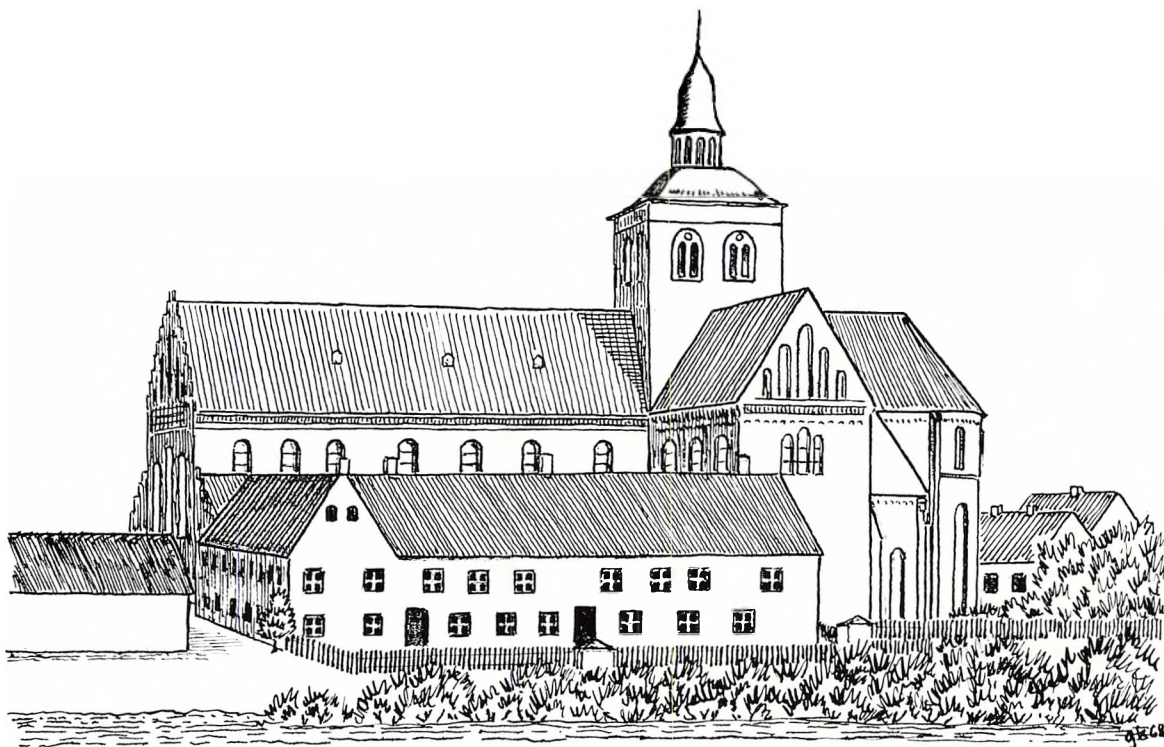
Som tidligere nævnt havde allerede Erik Emune og Svend Grathe skænket klostret store jordegaver. Kong Valdemar føjede flere til, og i de nærmeste århundreder tillagdes klostret tillige kirkegods, idet biskop Peder Sunesen underlagde klostret Benløse kirke med denne bys tiende, biskop Oluf Kværkeby kirke og kong Erik Menved for gravsted store jordom-

råder i Holbæk amt. Endelig sluttede dronning Margrethe med at skænke Sæby kloster i Løve herred.

Hvorledes klosterlivet har formet sig i byen indtil reformationen, foreligger der ikke skriftlige efterretninger om. Dog kender vi navnene på de førende abbeder igennem årene. Pompøse navne som Ormus, Jordanicus og Ricardus er blandt de første. Under Ormus blev i 1138 Ringsted kloster taget under pave Innocentius II's beskærmelse, og i 1148 skulle abbed Johannes „forestaae alting med en fuldkommen Magt og Myndighed“, mens Jordanicus i årene 1150–60 „skulle ikkun have holdet sleet Huus med Klosters Gods“. En anden abbed, Johannes, skulle forpligte sig til at holde messe på en kongelig persons navnedag og herunder „foruden det sædvanlige Tractement forfriske og glæde Brødrene med tre gode Retter og en Tønde Tydsk Øl“. Adskillige abbeder er begravet i Ringsted kirke, hvor den dag i dag deres gravsten kan findes.

Om munkenes virke i byen vides intet, men da byens mark var underlagt klostret, hvortil afgifter betaltes, har de herigennem haft forbindelse med byens indbyggere. Benediktinerne var kendt for deres godgørelse mod syge og fattige, hvilket også de daværende mennesker har nydt godt af. Endelig har der vel været en undervisning knyttet til klostret i forskellige bodsøvelser.

Men det var mest til kongedømmet, at klostret knyttede sine forbindelser. Sct. Bendts kirke blev gravkirken for datidens kongelige, fra skrinlæggelsen af Knud Lavard i 1170, over gravlæggelserne af Valdemar den Store i 1182, dronning Dagmar 1212, dronning Berengaria 1221, prins Valdemar den III 1231, Valdemar Sejr 1241, Erik Plovpenning 1258, Valdemar Sejrs søn hertug Knud 1260 til Erik Menved og dronning Ingeborg 1319.

Ringsted kirke og kloster ca. 1750 set fra syd.

Uforandret bygningsmæssigt har klosteret ikke kunnet bestå i henved 700 år. Beliggende bygget ind i sydsiden af Sct. Bendt med sine avlsbygninger vest for kirken, omtrent hvor kirkelunden nu ligger, måtte det restaureres og ombygges gennem årene. I kgl. skrivelse af 1586 bestemmer Frederik d. II, at han „vil have det gamle Steen-Huus i Ringsted Kloster fornyet“, rettet til daværende lensmand Chr. Machabæus, og senere, at kongen lader „opføre fra Nyt en smuk Borg og Kgl. Huus, til hvilken Bygning en Vindeltrappe fører op, og som snart vil være fuldført og under Tag. Ogsaa de skønne Værelser kan man begynde at se. Kun er de endnu ikke oppudsede og indrettede, så at man kan bebo dem“. I skrivelse af 1605 og 1611 kan man se, at kongens og

dronningens gemakker har ligget i østfløjen – altså ud mod det nuværende torv.

Om nogen Ringsted „by“ kan der næppe tales, snarere om en landsby. Efter en svensk opgørelse i krigen 1658–60, hvor borgerne blev beskattede, fandtes „120 ildsteder“. Men for de få hundrede mennesker, der har boet om klosteret, har der sikkert været begivenheder i forbindelse med kongelige og adelige besøg, der trods en arbejdsindsats har skabt festlige stunder.

Svenskekrigen 1658–60 kostede kongen mange penge, hvorved kronen kom i penge-trang. Kongen måtte sælge ud af sit jorde-gods. Den omstændighed, at han skyldte sin hofslagter Niels Olufsen for udlæg, bevirkede, at han måtte overdrage Ringsted kloster til

denne. Begivenheden er bemærkelsesværdig, da det er første gang, at klosteret kom på private hænder. Overdragelsen fandt sted den 7. juli 1664. Klosteret med en række underlagte gårde med tilsammen 1450 td. hartkorn afsattes formedelst 72.522 rigsdaler. Der tilføjes, at der vedblivende skulle betales afgift til 15 skolebørns underhold i Ringsted skole, til skolemesterens og lærerens løn.

1688 kom klosteret tilbage til kronen med bygning og ladegård samt en mindre del af bøndergodset, ved at hofslagterens svigersøn tilskødede kronen ejendommen. Men i 1720 købte Tordenskjolds tidligere overordnede, overkrissekretær Chr. Gabel, godset for 48.621 rigsdaler. Der var på dette tidspunkt et tilhørende på 138 gårde og 61 huse. Chr. Gabel havde iøvrigt året i forvejen købt Giesegård, og det var hans agt at skabe et midtsjællandsk godsområde af anseelig størrelse.

I 1724 skiller han sig af med klosteret, men beholder bøndergodset. Krigsråd, amtsforvalter Jørgen Langenfeldt er den ny ejer, men han går fallit, hvorefter klostrets forpagter Peter Johannes Neergaard overtager godset for 33.560 rigsdaler. Han er den Neergaardske herremandslægts egentlige stamfader. Da han døde i 1772 overtog hans søn, kancelliråd Johan Neergaard, godset. Han ejede samtidig Kærup gods og Merløsegaard. I 1793 overdrogedes klosteret til dennes søn Peter Johansen Neergaard sammen med Kærup. Under hans eje udskiftedes Ringsted klostrets jorder efter bestemmelserne i 1792. Der blev ved denne lejlighed tildelt 65 husmænd jord mellem 2–6 td. land.

I 1804 gik klosteret over på andre hænder, idet det blev overtaget af kancelliråd Jørgen Quistgaard for 400.000 rigsdaler. I hans ejer-tid skete den ulykke, at klosteret brændte den 21. juni 1806.

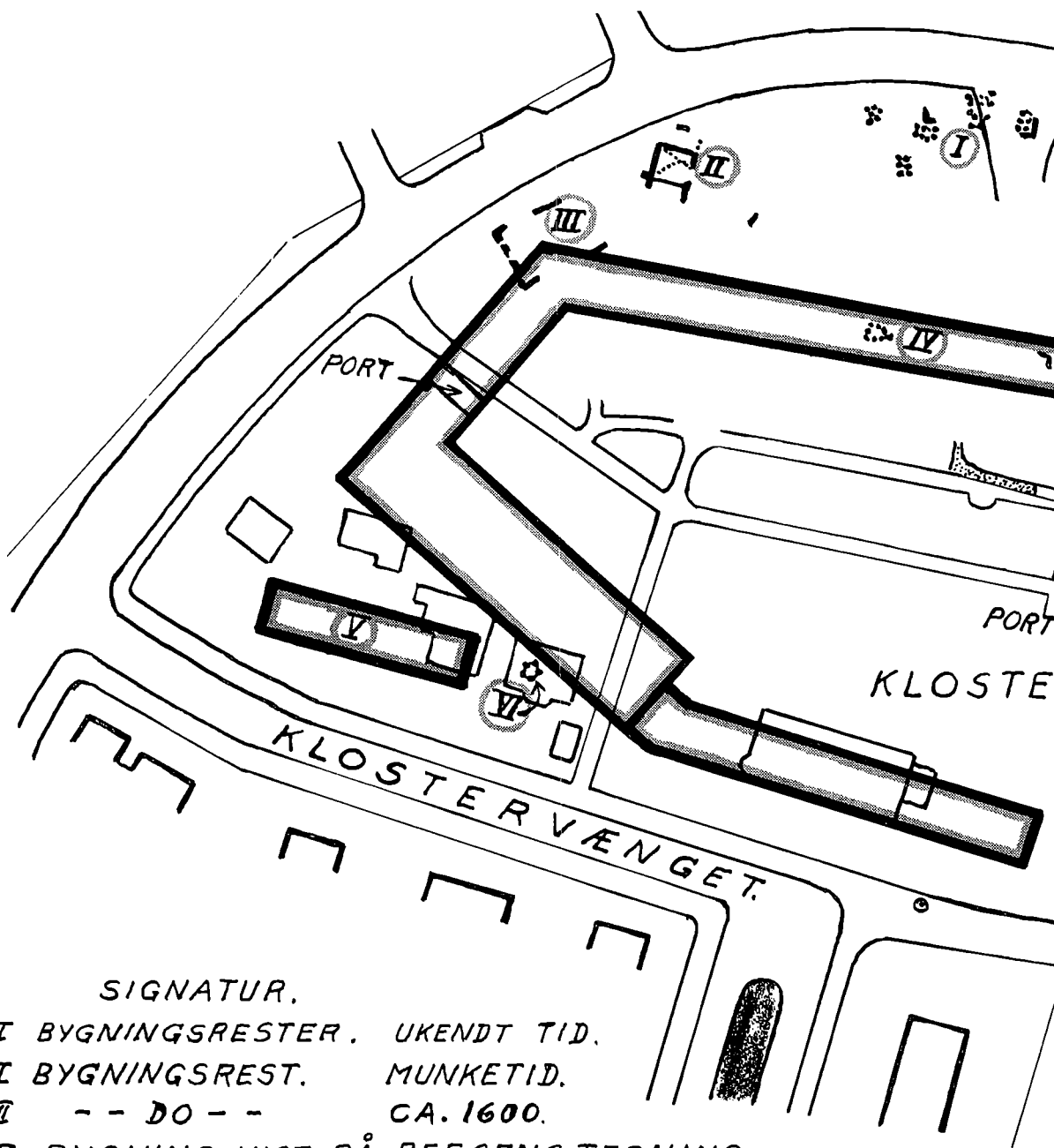
Hermed slutter historien om Ringsted kloster som bygning. Næppe meget klosterlignende ved bygningerne har der været i dets sidste tid. Verdsliggørelsen af klosteret omformede det til avlsbygninger, og dette har sikkert medvirket til den øgede brandfare.

Ved århundredskiftet, hvor dansk handel havde en storhedstid, tjente en handelsfyrste Caspar Peter Bügel store penge. Han ønskede at sætte dem i jord, hvorfor han i 1808 for 330.000 rigsdaler købte godset. I 1814 udfærdigede Bügel et stamhusdokument, der bestemte, at godset skulle båndlægges til underhold af hans familie. For at undgå splid i familien bestemtes, at ingen af denne måtte bo på klosteret. Det besluttedes endvidere, at salg kun kunne finde sted, om alle arvinger var enige herom, og at hvis salg fandt sted, da skulle 1/3 af salgssummen tilfalde Sct. Hans hospital. Det var en ordning, der hæmmede udviklingen i og om Ringsted, fordi den sinkede den udvikling i retning af selveje, der var fremherskende i det følgende århundrede.

I 1872 fandt forhandlinger sted mellem stamhuset (det Bügelske Fideicommiss) og fæsterne af jorden, for at disse kunne opnå at få egen jord. Men forhandlingerne endte resultatløse.

Ringsted by, der siden anlæggelsen af jernbanen over Sjælland, med den lokale station beliggende langt fra byen, ikke havde muligheden for at udvide byen ned herimod, rettede en henvendelse i 1910 til klostrets administration om køb af arealet, men svaret var, at det kunne lejes. I 1913 rettedes atter en henvendelse om køb af jorden, men modparten ville ikke sælge.

I 1917 gjordes et nyt forsøg. Byen skulle have plads til sin udvikling. Man ønskede at købe klostermarken, men efterhånden udstrakte

SIGNATUR.

I BYGNINGSRESTER. UKENDT TID.

II BYGNINGSREST. MUNKETID.

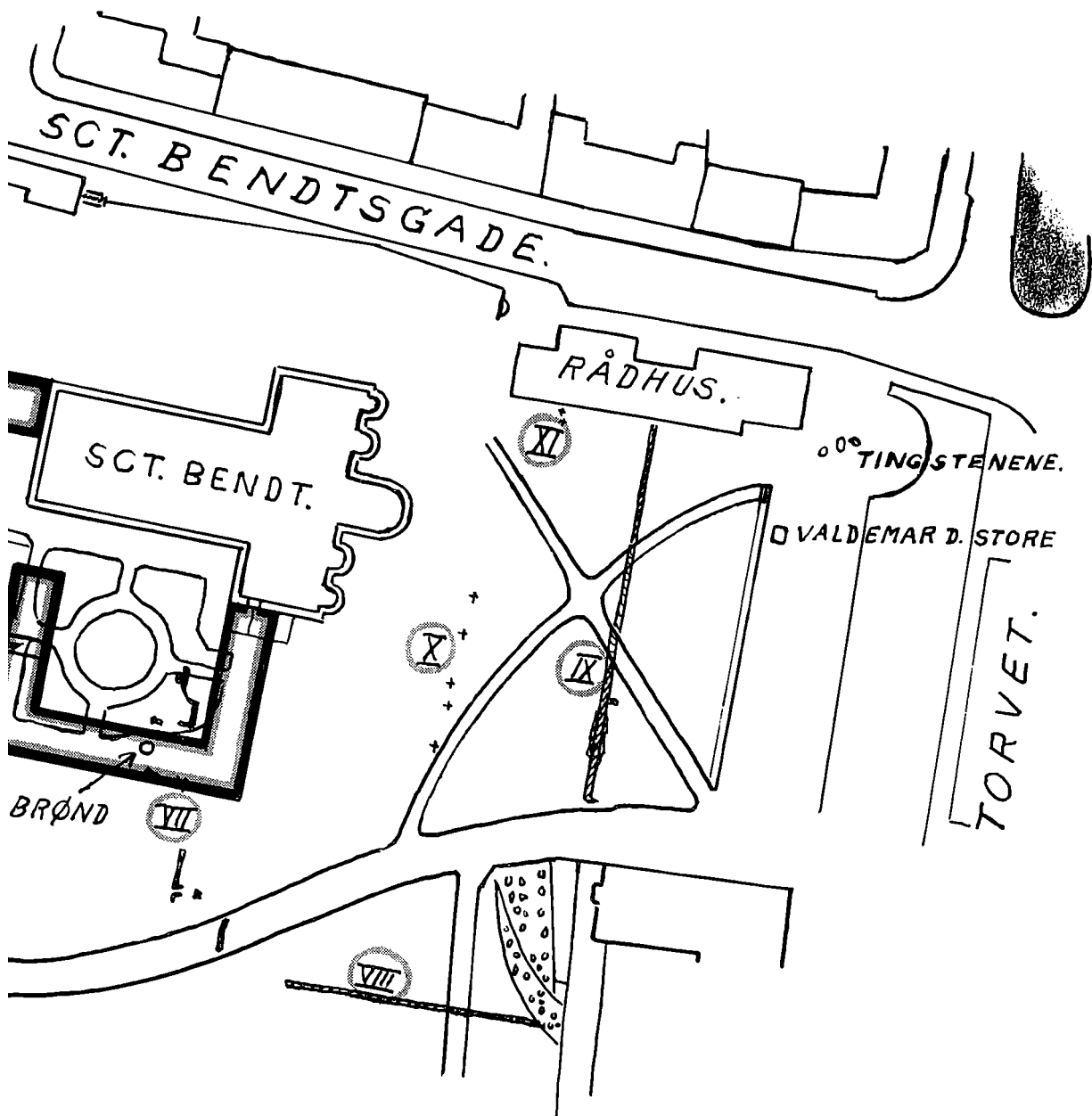
III -- DO -- CA. 1600.

IV BYGNING VIST PÅ REESESENS TEGNING.

V HESTESTALD ? OPF. EFTER BRANDEN 1806.

VI BRØND.

VII BYGNINGSRESTER UDGRAVET AF NATIONALMUSEET.

VIII - IX GRANITFUNDAMENTER MED MUNKESTENS-
BROKKER.

X - XI BEGRAVELSER.

▬ BYGNINGER VIST PÅ KYHLS KORT AF 1798.
MÅLESTOK - 1:1000.

Maleri af N. Fr. Larsen, visende forpagterboligen til Ringsted Kloster (den nuværende præstegård) samt noget af avlsgården.

forhandlingerne sig til køb af hovedgården tillige med de 700 td. land. Byrådet vedtog enstemmigt købet. Prisen var 1,2 mill. kr.

Men 5 år efter i 1922 forhandlede Ringsted byråd salg af klostrets jord på 400 td. land. Der forelå fra et konsortium tilbud om jord til udstykning. Et medlem af byrådet udtalte

sin beklagelse over, at byen efter at have sikret sig sin jord atter ville bortsælge. Men byen solgte.

Først for få år siden fik Ringsted by sin jord tilbage, og i dag bygges flittigt. En 800-årig historie om jord omkring en by er afsluttet.

Hj. Thorsteinsson.

Sjællandsfar landsting

Et af de områder i historien, som mest appellerer til fantasien, er de tidsafsnit, hvor vor positive viden ebber ud, og hvor vi må kombinere erfaring og viden fra mange forskellige fagområder for at danne os et billede af forholdene på et vist tidspunkt – og jo fjernere dette bliver, des mere uklart fortoner dette billede sig, samtidig med at nysgerrigheden og lysten til at vide mere skærpes.

De 3 tingsten på torvet i Ringsted ligger der som en sådan udfordring til enhver, der bestræber dem.

Vi ved intet om, hvornår de er anbragt her, men traditionen har betegnet dem som tingstenene, og pladsen, hvor de ligger, som det ældgamle Ringsted landsting eller Sjællandsfar landsting.

Vi ved heller intet om, hvornår landstinget er opstået, men tidspunktet må ligge forud for Danmarks samling til et rige. På den store Jellingsten forkynder Harald Blåtand stolt, at han er „den Harald, som vandt sig al Danmark og Norge og gjorde Danerne kristne“. Dette skal ikke bestrides, men vi ved, at Danmark allerede forinden i perioder har været mere eller mindre samlet. I årene fra omkring 500 e. Kr. og frem til Kong Haralds tid omkring år 950 har Danmark været delt i en række mindre lande med periodevis større eller mindre politisk tilknytning eller samling. Også efter den politiske rigssamling med fælles konge savnede vi et fælles rigsorgan, hvorigennem hele folket kunne give udtryk for sin vilje.

Derimod havde hver større landsdel sin egen folkeforsamling – landstinget, som havde følgende opgaver: Tinget var et religiøst samlingspunkt samt det pågældende „lands“ politiske forsamling, hvor vigtige spørgsmål blev drøftet, og afgørelser – f. eks. kongevalg – truffet. På landskabslovenes tid omkring år 1200 var „riget“ en temmelig løst sammensat enhed, hvor det hovedsagelig var kongens person, der var bindeleddet. Yderligere havde tinget til opgave at lovgive og dømme.

„Landene“ var yderligere opdelt i herredsting for mindre områder, hvis oprindelse ligeledes fortæller sig langt tilbage i oldtiden. Ringsted har således givet navn til Ringsted herred og var således knyttet både til landstinget og herredstinget. Afgrænsningen mellem landstingets og herredstingets beføjelser har oprindeligt næppe været helt skarp. På landskabslovenes tid fungerede herredstingene hovedsagelig som domstole dog således, at de alvorligste sager var henlagt til landstingene. Noget egentlig appelsystem fra herredstinget til landstinget kender lovene ikke, men en dom afsagt af herredstinget kunne få vidererækkende virkning, når den blev forfulgt ved landstinget – f. eks. straffesager, hvori der blev idømt fredløshed.

På landskabslovenes tid fandtes de 3 hovedlandsting: Viborg, Lund og Ringsted, men desuden fandtes ved siden af dem også mindre landsting, der senere mistede deres betydning. De retsregler, der blev vedtaget på hovedlands-

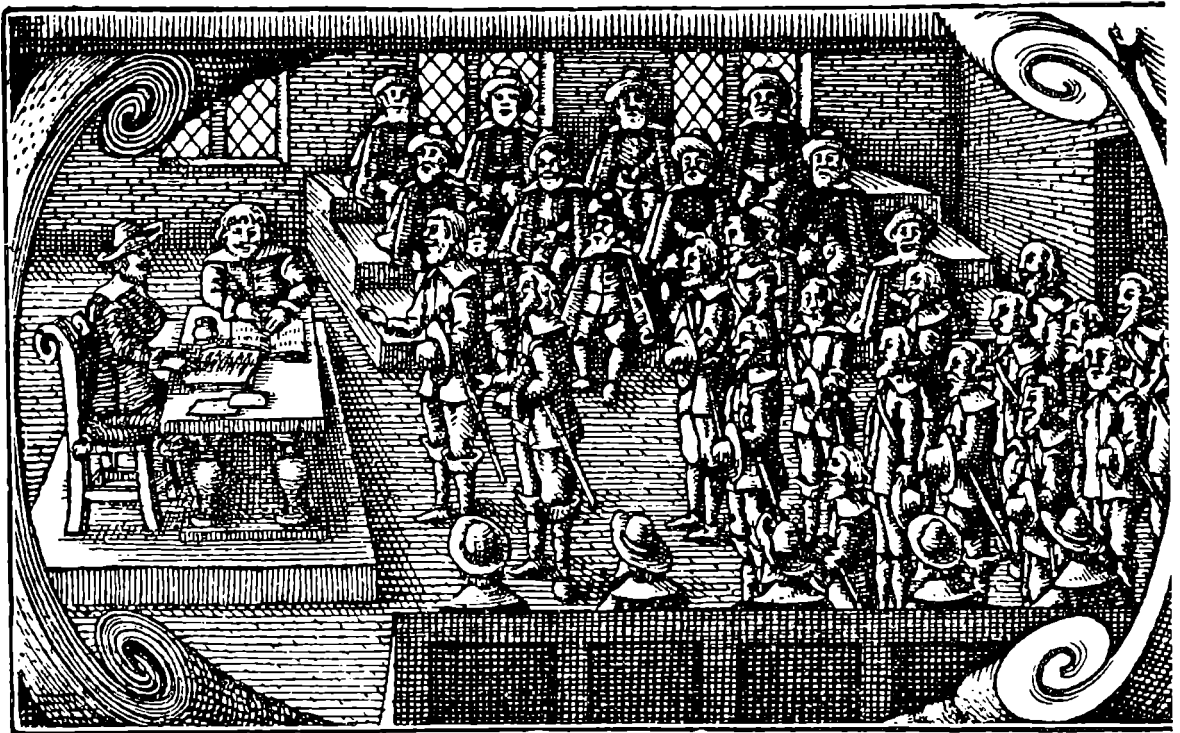
Herredsting i sædvanlig opstilling. Tingmænd og herredsfoged har hattene på, bonderne ikke.

tingene, blev gældende ret også for de mindre landsting – og herved opstod 3 retsområder: det jyske, det skånske og det sjællandske, som formelt eksisterede indtil Danske Lov 1683 skabte retsenhed for hele Danmark.

Ringsted har som før nævnt givet navn til det omliggende herred og til landstinget, hvilket ikke er ensbetydende med, at de har været placeret samme sted. Der er ingen grund til at antage, at de to ting har været afholdt samme sted, og antagelig har begge ting skiftet plads flere gange. I 1259 ved vi, at Ringsted herredsting har været afholdt ved Mulstrup, hvor endnu marknavne vidner om stedets daværende betydning.

Efter drabet på Knud Lavard i Haraldsted den 7. januar 1131 blev der af hans slægtninge rejst drabssag på landstinget i Ringsted. Saxo fortæller udførligt herom. Den gamle kong Niels, drabsmanden Magnus' fader, opholdt sig inde i Ringsted, medens sagen blev behandlet på nogle høje uden for byen. Det fortælles videre, at de forbitrede tingmænd ville storme ind i byen og dræbe kongen, men at den gamle ærkebiskop Asser red den dræbte Knud Lavards broder, Erik Emune, og tingmændene imøde, og det lykkedes ved forhandling Asser at formå folket til at afstå fra sit forsæt.

Der har været peget på de oldtidshøje, der tidligere lå grupperet på Ringstedmarken syd

Landstingets medlemmer samlet til møde, alle adelige, med kårde og i fornem dragt, og de sidder mere komfortabelt end herredsmænd, med rygglæn på bænkerne.

for byen, men Saxos beskrivelse udelukker dog ikke, at tinget har været afholdt på den store plads, der nu udgør torvet i Ringsted foran kirken. Det må i denne forbindelse crindres, at Ringsted på dette tidspunkt havde en meget mindre udstrækning end nu. Med det nuværende Lilletorv som midtpunkt strakte det sig ikke længere end til Sct. Hansgades udmunding i Torvet.

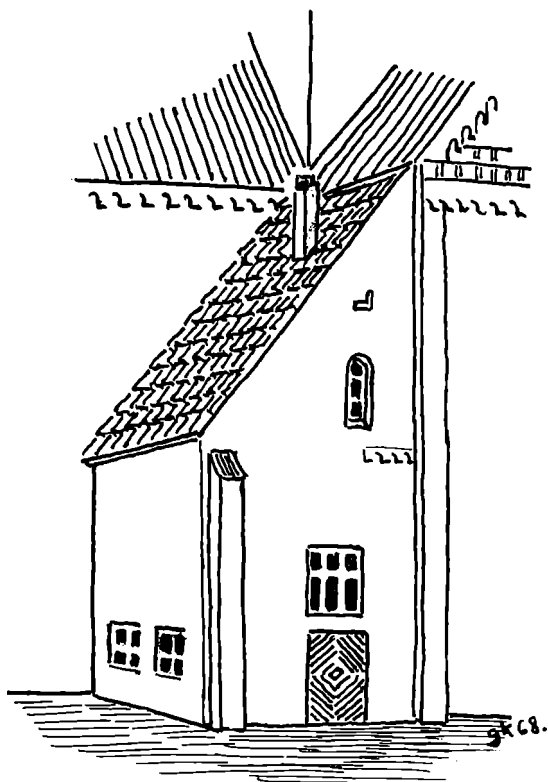
I Ringsted mødtes vejforbindelserne gennem Sjælland, og byens beliggenhed midt i Sjælland og det nuværende torvs høje beliggenhed i forhold til det omgivende terræn gjorde Ringsted til et naturligt samlingspunkt.

Medvirkende har muligvis været, at der i

nærheden i den hedenske tid har været et hedensk offersted for guden Tyr, hvormed stedsnavnene Tirslund skov, Tidselbro m.m. måske bærer vidnesbyrd.

Kirken på den store plads, der nu er torvet i Ringsted, har været landstingets kirke, idet byen havde sin egen sognekirke, Sct. Hans kirke indtil 1571. Som vi senere skal se, kom den mægtige klosterkirke til at få stor betydning for landstinget.

Landstinget bevarede sin politiske indflydelse gennem næsten hele middelalderen, selv om den stadig stærkere kongemagt og centraladministration efterhånden formindskede dets betydning.

Landstingshuset. I dag nordøstlige kapel på nordre korsarm.

I den ældste tid var det folket, der på egen hånd gav lovene og afsagde dom i forelagte sager. Da Danmark den gang næsten udelukkende var et bondesamfund, må vi dog nok regne med, at det alene var de selvejende bønder eller de ledende blandt disse, der repræsenterede folket. Kongemagten var i den tidlige middelalder heller ikke arvelig, men kongerne skulle både vælges og hylde på landstingene, hvor de samtidig afgav et kongeløfte – senere håndfæstning. Man anerkendte dog, at valget skulle foretages inden for kongefamilien.

En afgørende ændring i retning af at gøre tronen arvelig fandt sted samtidig med den

højtidelige skrinlæggelse af Knud Lavard i forbindelse med indvielsen af den nye klosterkirke den 25. juni 1170. Kong Valdemar lod her sin søn Knud (VI) hylde som sin efterfølger. Hylldningen har utvivlsomt fundet sted på pladsen foran kirken efterfulgt af den kirkelige ceremoni inde i kirken.

Da Dronning Margrethe i 1387 efter sønnen Olufs død valgte til „Rigets fuldmægtige Frue og Husbonde“ skete det ligeledes på landstinget og i kirken.

Endnu ved Erik af Pommerns valg blev valget på landstinget anset som den juridisk afgørende akt.

Selv om valgene således juridisk først var gyldige efter at være forelagt landstingene, forberedtes og tilrettelagdes de allerede tidligt af rigets ledende mænd og gled senere helt over til rigsrådet. Landstinget skulle herefter blot hylde kongen efter foretaget valg. Den sidste kongehyldning fandt sted den 8. juli 1584, da Frederik den 2.'s lille søn Kristian (IV) blev hylde og modtog stændernes troskabsed. (En udførlig beskrivelse heraf findes i Arthur Hasses bog om Ringsted købstads historie). Ved samme lejlighed bestemtes, at landstinget fremtidig skulle holdes i og have lokale i Sct. Bendts kirkes nordre kapel. Allerede forinden var det blevet bestemt, at der skulle føres protokol over, hvad der passerede på tinget. Det danske klima er ikke særlig velegnet til udenørs møder med protokolføring, og dette har sikkert været medvirkende til denne ændring.

I en kort artikel som nærværende vil det ikke være muligt at nævne alle de møder og begivenheder, som knytter sig til Ringsted, men enkelte skal dog nævnes.

Det var således her, at Valdemar Atterdag i 1349 på den hellige Sct. Knuds dag den 7. januar aflagde beretning om, hvad han havde brugt de 30.000 sølvdalere til, som han havde

afkrævet landet i skatter. Det var sikkert ikke uden stolthed, at han på landstinget redegjorde for de vundne resultater. Den „sjællandske krønike“, som beretter herom tilføjer kort til sidst: „Dødeligheden var stor i Danmark“. Læseren erindrer, at det var i dette år, at den over hele Europa hærgende frygtelige pest nåede Danmark.

I 1428 følte Erik af Pommern sig foranlediget til at spørge landstinget og få bekræftet, at befolkningen var pligtig at gøre krigstjeneste, når det gjaldt landets forsvar, hvilket skete. Den, der nægtede, skulle hænges ved sin egen bjælke.

I 1468 oplever vi det nye og interessante, at landstinget har ændret karakter til et stændermøde. Kristian den 1. afkrævede tinget en udtalelse om, hvorvidt han havde holdt sin kongeed. Kredse indenfor højadelen havde bestridt dette og yderligere gjort gældende, at kongen havde forsøgt at ophidse almuen imod ridderskabet. Landstinget, der nu bestod af en repræsentation for alle fire stænder: adel, gejstlighed, borgere og bønder, gav kongen medhold. I det følgende århundrede henlægdes disse stændermøder til København, hvor de fik karakter af rigsstændermøder. Landstingene mistede herved den politiske indflydelse og samtidig hermed også andel i lovgivningen. Alle love skulle dog fortsat bekendtgøres (lyses) på landstingene, hvilket vedvarede til ind i det 19. århundrede.

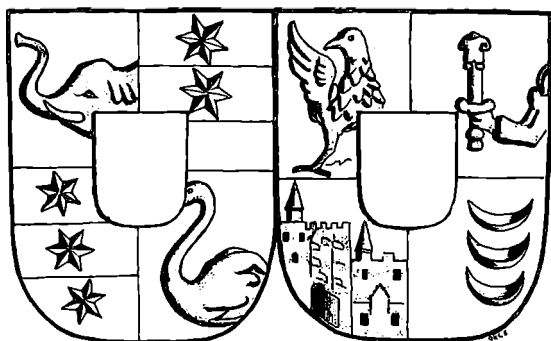
Landstingets sidste beføjelse, at afsige domme blev dog bevaret. Lige til klostrets og kirkens brand 1806 havde landstinget til huse i Sct. Bendts kirkes nordre kapel, hvor der var indrettet to lokaler. Det ene blev benyttet som retslokale og det andet af prokuratorerne, som i løbet af det 17. århundrede blev mere almindelige. Tidligere havde parterne selv ført deres sager for tinget.

Landstinget virkede som appelinstans i forhold til underretterne, nemlig byting, herredsting og birketing. Yderligere appel var mulig til kongens retterting, og herfra har vi kendskab til nogle af de ældre domme, men først fra 1676 er bevaret domsbøger indtil 1805 i 12 protokoller. Vi har dog skødebøger og pantebøger allerede fra 1630'erne.

1502 behandledes en berømt sag, som var anlagt af kong Hans mod hans rigshofmester Poul Laxmand, efter at denne var slået ihjel af to adelsmænd, som havde overfaldet ham på Højbroplads. Poul Laxmand blev anklaget for landsforræderi og dømt fredløs, hvilket jo ikke havde så stor betydning. Større betydning for kongen og Poul Laxmands arvinger havde det imidlertid, at alt hans gods bestående af 5 herregårde og 900 bøndergårde blev konfiskeret til fordel for kongen.

I 1558 fik lensmanden og rigsråden Peder Oxen sin sag for Sjællandsfar landsting, hvor den senere søhelt Herluf Trolle på kongens vegne optrådte som anklager. Peder Oxen mistede sin store herregård Gissfeld, men fik den tilbage i 1666, da han igen blev taget til nåde. Han var en meget dygtig finansmand, og kongen kunne ikke undvære hans tjeneste.

Vi har en næsten fuldstændig liste over formændene på landstinget, der kaldtes landsdommere, fra 1302 til 1805. Indtil enevælden skulle de vælges blandt adelen og tillagdes en stor betydning. Det har dog ikke været nogen let stilling. Vi ved, at der holdtes landsting hveranden onsdag, og man begyndte allerede kl. 7 om morgenen om sommeren og kl. 8 om vinteren, og retsforhandlingerne kunne trække længe ud. Hertil kom, at landsdommeren var personlig økonomisk ansvarlig for sine dommes rigtighed. Bevidstheden om dette ansvar har sikkert givet adskillige landsdommere en urolig nattesøvn, når en sag blev indanket for

*Bolle Luxdorph og hustru Frederikke Adellers våben
(altertaulven i Horn).*

kongens retterting. Det blev derfor i 1597 udtrykkelig bestemt, at landsdommeren selv skulle underskrive sine domme.

I begyndelsen fik landsdommeren sine indtægter gennem et len, der i det 16. århundrede var ejendommen Fredsgårde i Sneslev. Senere blev landsdommeren lensmand for Ringsted kloster med fast løn og regnskabspligt for lenets indtægter og udgifter. I forbindelse med enevældens indførelse afskaffedes lenene, hvorfor stillingen som lensmænd bortfaldt.

Et synligt minde om landsdommerne i Ringsted findes i Sct. Bendts kirke, hvor 37 trætavler med våbenskjolde for disse kan ses i de nordre kapeller.

Den mest kendte af disse er vel nok Jørgen Seefeld, som fra 1630 til 1662 var landsdommer og lensmand. Desværre for ham faldt denne periode i en af de ulykkeligste i Danmarks historie, under svenskekrigen. Det var lykkedes Jørgen Seefeld at samle et uhyre stort og kostbart bibliotek på 26.000 bind, hvilket var

berømt langt udenfor vore grænser. Desværre vidste Korfitz Ulfeldt, Kristian den IV's svigersøn, der var gået i svensk tjeneste, dette og opnåede af kong Karl Gustav tilladelse til at bemægtige sig hele biblioteket. Det endte senere efter Ulfeldts flugt fra Sverige på Stockholms slot og brændte sammen med dette i 1697. Jørgen Seefeld kom aldrig over dette tab og døde snart efter som en nedbrudt mand.

En anden stor bogsamler var Bolle Luxdorph, der i 1738 opnåede stillingen som vice-landsdommer og i 1747 blev landsdommer og senere generalprokurør og præsident for Videnskaberne Selskab. Heldigvis er mange af hans bøger bevaret på det kongelige bibliotek og kendes på hans forgyldte exlibris.

Da landstinget i 1805 blev ophævet, afløstes det af landsoverretten i København. Denne ret bestod indtil retsreformen 1919, da Østre landsret trådte i stedet for den kongelige lands-, over- samt Hof- og Stadsret. Samtidig fik den nye landsrets dommere igen betegnelsen landsdommere.

Når landsretten idag tager stilling til retstvister og afsiger domme, ligger en lang kontinuerlig udvikling bag den retsopfattelse, som dommene er udtryk for. Det bør da huskes, at det gamle Sjællandsfar landsting har haft sin meget store andel i den retsudvikling, der har fundet sted. Der kan endnu afsiges domme, der henviser til Danske Lov fra 1683, vor første fælles lovbog for hele riget, og som igen byggede på den retspraksis, der havde udviklet sig på grundlag af de gamle middelalderlige landskabslove.

C. Jonsén.

Sct. Bendts kirke

Som Sct. Bendts kirke ligger i dag har den ikke altid set ud. Gamle stik og fotografier viser os en bygning, der på adskillige punkter afviger fra den, vi kender.

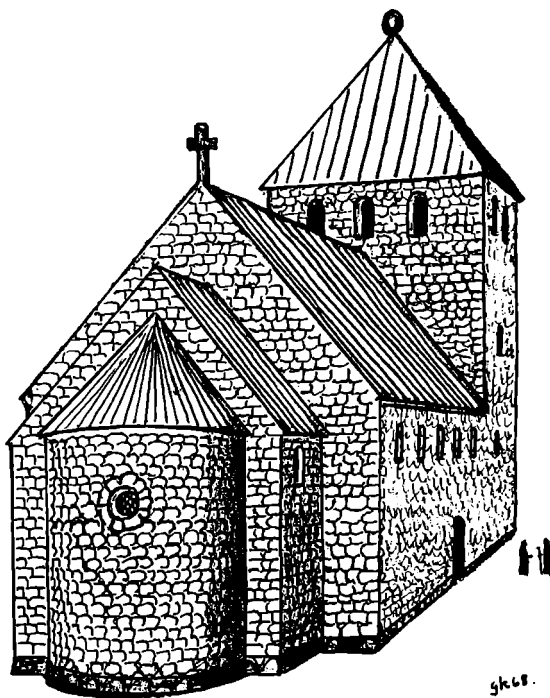
Kirkens historie går meget langt tilbage. Hvor langt, den går tilbage, ved vi intet om, da der aldrig er fundet spor af nogen trækirke i grunden under Sct. Bendt. Derimod ved man, at roskildebispens, Sven Nordbagger, som har iværksat opførelsen af adskillige andre kirker på Sjælland, vist nok i 1080 lod opføre en frådstenskirke i Ringsted. Den var indviet til Jomfru Maria, og kaldtes Vor Frue. Det menes ikke, at der eksisterede et kloster i Ringsted på det tidspunkt. Noget helt bestemt om Ringsted klostres grundlæggelse ved man ikke, men der er ting, der tyder på, at det er grundlagt omkring 1135, få år efter at Knud Lavard var blevet begravet foran højaltret i kirken (1131).

I 1157 kom Valdemar den Store på tronen, og han var meget interesseret i at få sin fader ophøjet til helgen. For at skabe ham en værdig begravelsesplads tog Valdemar skridt til at få den gamle frådstenskirke afløst af en ny kirke i det moderne materiale, teglsten, som på den tid var kendt i Sydeuropa. Man antager, at påbegyndelsen af Sct. Bendts kirke fandt sted i begyndelsen af 1160'erne, og det har uden tvivl været bygmestre fra Norditalien, der har ledet arbejdet; derom vidner flere træk ved bygningen.

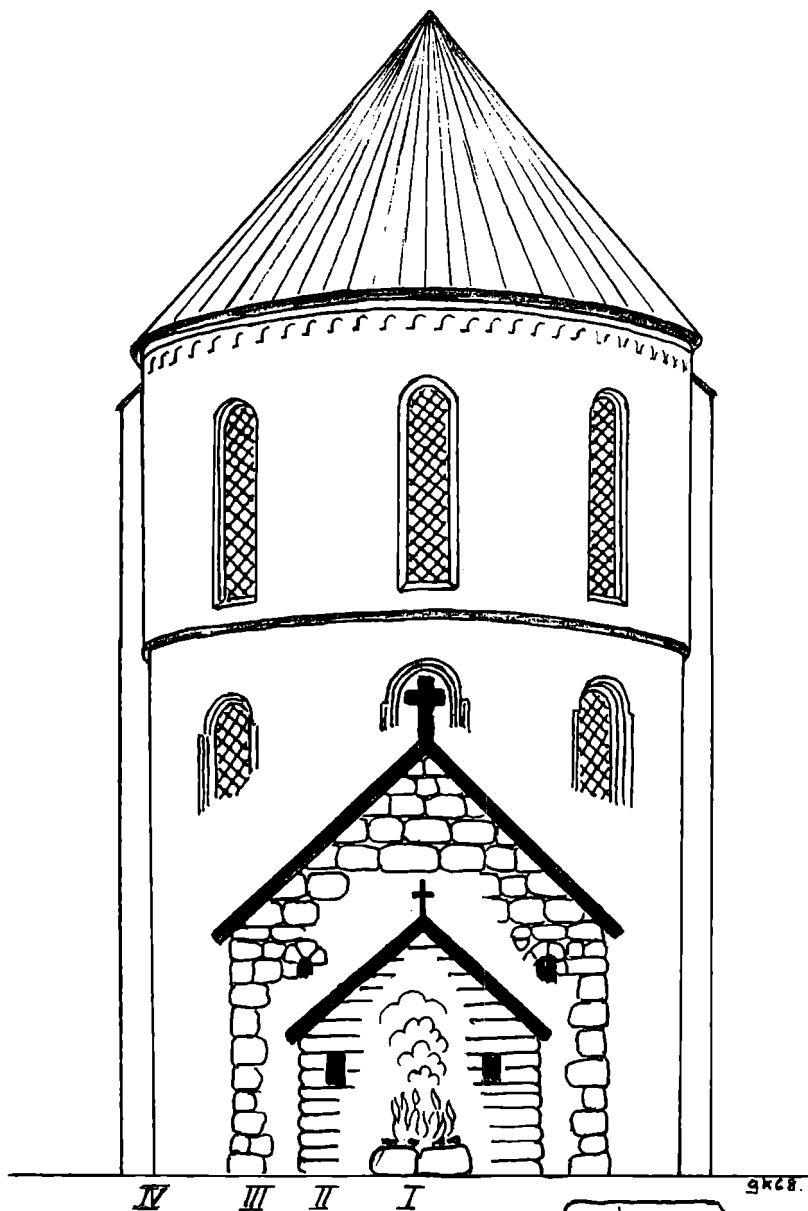
Vi har her den første teglstenskirke i Dan-

mark. Som kirken står i dag, er den ca. 66 m lang og opført i munkesten af mange forskellige farver. Den består af (fra øst): kor med absis, tværskib med fire kapeller mod øst, et langskib bestående af midterskib og to sideskibe.

Når man i middelalderen byggede kirker, begyndte man altid fra øst, og på samme måde har det været med Ringsted kirke. Koret og

Har frådstenskirken i Ringsted set således ud ca. 1100?

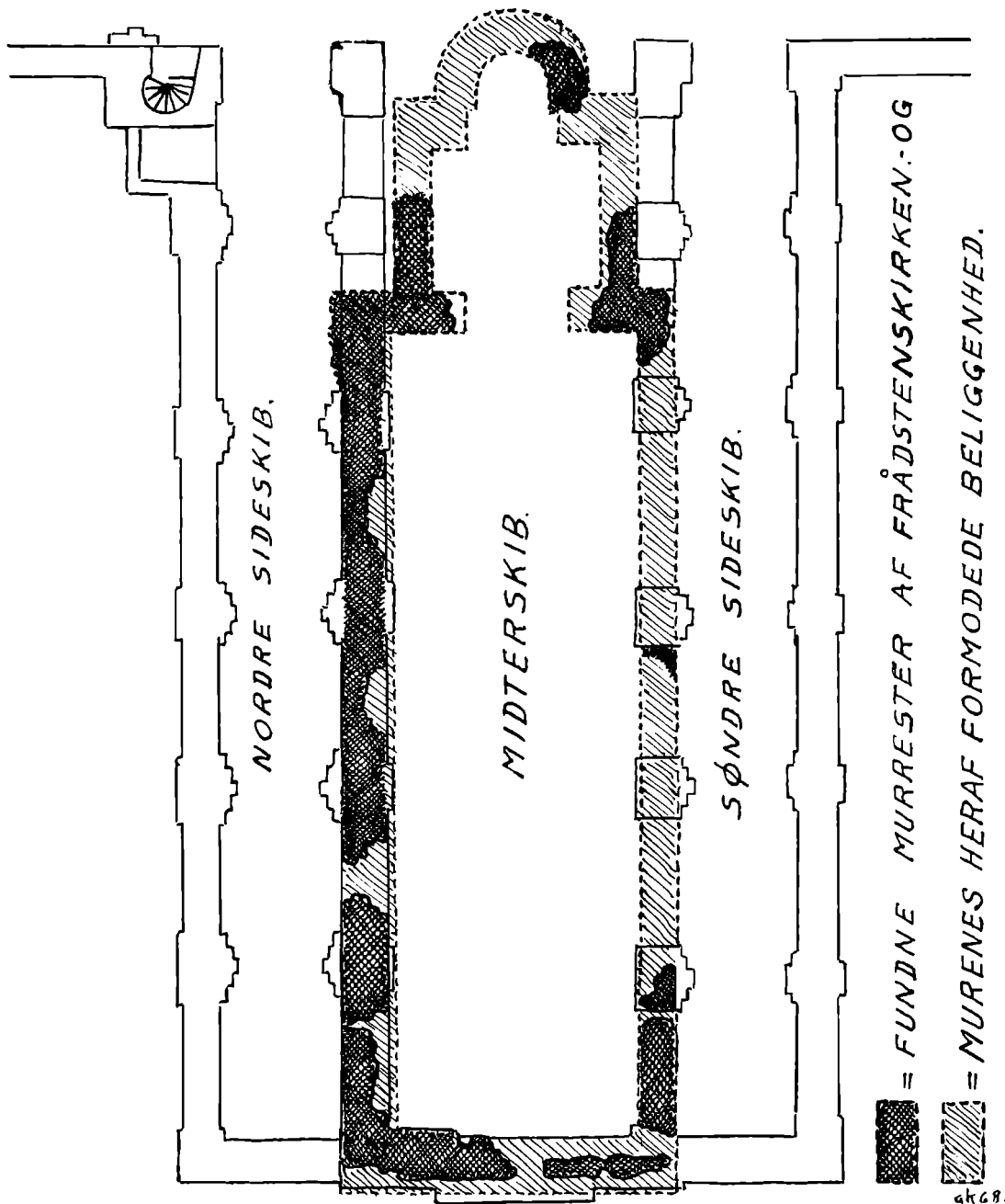

- I HEDENSK OFFERSTED.
- II KRISTEN TRÆKIRKE.
- III -- FRÅDSTENSKIRKE. 1080.
- IV -- MUNKESTENSKIRKE. 1170.
- V „TINGSTENENE.”
1. VOR FRUE
2. SGT. KNUD
3. SGT. BENDT.

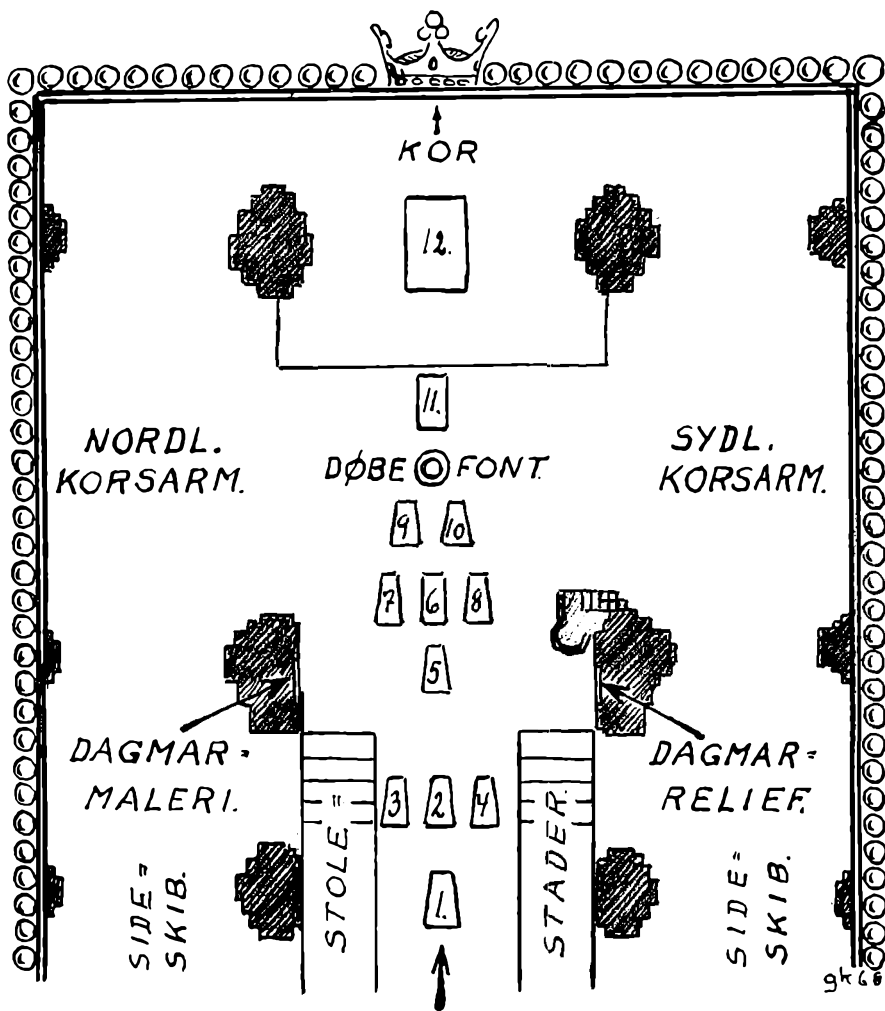
NORDRE
KORSARM.

CENTRAL -
HVÆLVING.

SØNDRE
KORSARM.

FRÅDSTENSKIRKEN'S PLACERING I FORHOLD TIL DEN
NUVÆRENDE SCT BENDT.

KONGEGRAVENES PLACERING I SCT. BENDT.

1. KNUD LAVARD.	7. DRONNING DAGMAR.
2. VALDEMAR D. STORE.	8. — " — BERENGARIA.
3. DRONNING SOPHIA.	9. VALDEMAR D. TREDIE.
4. HERTUG CHRISTOFFER.	10. DRONNING ELEONORA.
5. KNUD D. SJETTE.	11. BIRGER OG MARGRETHE.
6. VALDEMAR SEJR.	12. ERIK MENVED - INGEBOG.

den nederste del af apsis er kirkens ældste del. Den udkragning, der findes halvvejs oppe på apsis, er rester af den kant, hvor hvælvingen på den oprindelige apsis har hvilet. Der er næppe gået lang tid, fra man havde koret færdigt, til man gik videre med korsfløjenes østsider. Det skal dog bemærkes, at som kapellerne fremtræder i dag, er de ikke oprindelige, idet apsiderne på et ret tidligt tidspunkt er blevet nedbrudt, og de nuværende er genopført på de fremdragne fundamenter under kirkens restaurering i begyndelsen af dette århundrede.

Mellem de forskellige byggeafsnit, man kan dele kirken op i, er der ret tydelige skillelinier, idet man har holdt pauser i byggeriet, og derefter er man gået igang igen, men undertiden med sten i en anden farvenuance. Derved er det blevet muligt for os at fastslå, at kirken må være opført i fem afsnit. De to første var det hidtil omtalte, og tredje afsnit har omfattet korets færdiggørelse og påbegyndelsen af skibet, nærmere betegnet første fag. På dette sted har den nye teglstenskirke været sammenbygget med den gamle frådstenskirke, og sådan har situationen været i 1170, da de jordiske rester af Hertug Knud Lavard blev skrinlagt på højalteret i kirken den 25. juni.

I løbet af den næste halve snes år blev kirken bygget færdig, efterhånden som nedrivningen af frådstenskirken skred frem. Man anvendte en del af materialet herfra til sokkel og baser for søjler i den nye kirke.

Kirkens nuværende vestgavl er ikke den oprindelige, idet kirken har været udsat for en række brande i årenes løb. Den sidste brand var i 1806, da også klostret brændte. Efter

branden var der ikke penge til at genopføre kirken for, og de mest medtagne partier blev derfor revet ned, og de fremkomne åbninger nødtørfigt lukket. Det gjaldt vestfaget og tværskibets kapeller. Desuden havde tårnet lidt stor overlast og i stedet for et nyt spir opsatte man blot et fladt tag med en kugle og et jernkors!

Først i 1868 blev der råd til at hjælpe en smule på den noget hårdhændede behandling, kirken havde været udsat for, men ikke før professor Storck i 1899 tog fat på den store restaurering af kirken, kan man sige, at der for alvor blev rådet bod på de mange års misrøgt og ildsvåder.

Restaureringen stod på i 10 år. Professor Storck søgte at gengive kirken dens oprindelige udseende. Udvendigt genopførte han de nedrevne østkapeller og deres fire apsider. Desuden genopførtes skibets vestfag, og tårnet fik et højt, pyramideformet spir, da man ikke turde binde an med at genskabe det i 1806 nedbrændte spir.

Indvendigt skete der også meget. Først og fremmest blev kalkpudset hugget af væggene, så de fremtræder i teglens varme, smukt nuancerede farve. Dernæst blev de fleste af hvælvingerne, dog ikke korshvælvingen muret om, og korstolene, som hidtil havde stået i korsskæringen, blev flyttet op i koret, hvor de fremdeles står.

I forbindelse med væggenes renhugning blev den skjoldefrise, der løb det meste af vejen kirken rundt, flyttet højere op, hvorimod de mange kalkmalerier i koret og korshvælvingen ikke blev rørt, blot restaureret.

Niels-Jørgen Hansen.

Ringsted som møntsted

Indtil ca. år 900 klarede man sig i Danmark med fremmede mønter, når man ikke betjente sig af byttehandel. De første danske mønter lå nær op ad de udenlandske forbilleder; f. eks. lod Svend Tveskæg præge mønter efter angelsaksisk forbillede. Først hans søn, Knud den Store, 1018–1035, lod fremstille mønter med et selvstændigt præg.

Blandt de byer, hvor han oprettede møntsteder, er Ringsted, og som sådan har den fungeret under flere af de følgende konger.

Den kongelige Mønt- og Medaillesamling i Nationalmuseet i København opbevarer en del af disse mønter, hvoraf nogle eksemplarer er gengivet her.

Mønt fra Oluf Hungers tid, 1086-95. Billedet stort set det samme som fra broderens mønt blot med ændret indskrift.

Mønt fra Erik Ejegods tid, 1095-1103. På forsiden ses kongens billede og indskriften: Eric Rex. På bagsiden (t.h.) et kors med en ring i midten og for enden af hver korsarm tre kugler.

De flg. to mønter er slået af Valdemar den Store i Roskilde, da Ringsted på dette tidspunkt var ophørt at være møntsted.

Mønt slået under Knud den Store, 1018-35, fundet i Valby. Forsiden bærer kongens billede samt en uforståelig indskrift. På bagsiden ses et kors og indskriften VLIF ON RICZTA. Ulif må være møntmesteren og Riczta betyde Ringsted ifølge sagkyndiges udtalelser.

Mønten viser kongens billede på forsiden (t.v.) og biskop Absalons med krumstaven på bagsiden (t.h.), da bispen havde andel i møntretten.

Mønt slået under Knud den Hellige, 1080-86. Billedet viser et brystbillede af kongen med krone på hovedet og et sværd i hånden.

På disse roskildemønter ses Valdemar den Store og dronning Sofie.

Bystyre i Ringsted

Intet vides med sikkerhed om bystyret i det ældste Ringsted. Byen er som fortalt anlagt på kronens jord således som mange andre danske byer, hvis ældste styre er kendt. Dette giver mulighed for visse slutninger.

Byherren (kongen) havde en embedsmand først kaldet en bryde senere foged eller byfoged. Hans opgave var at varetage byherrens interesser på stedet herunder opkrævning af skatter og afgifter og holde ro og orden i samfundet. Enkelte steder var han tillige dommer i bytinget. Det folkelige indslag i bystyret var i middelalderen meget bredt, idet alle bymænd mødte op på bystævnet og afgjorde byens anliggender. Herved dannedes en sædvane, der senere gav grundlaget for bylovene.

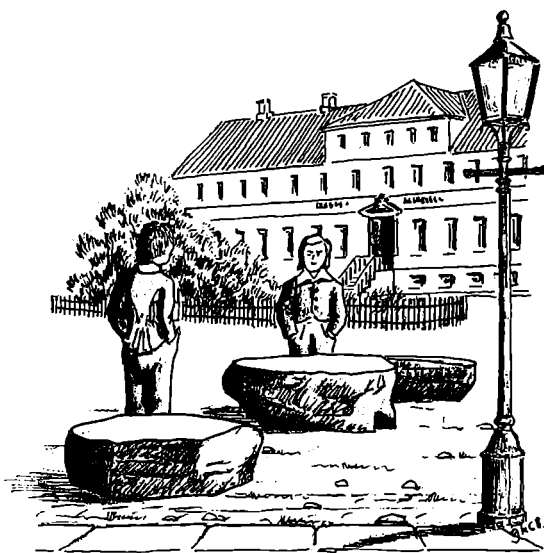
Allerede under Valdemar den Store blev Ringsted by udskilt af herredet og fik sin egen domstol i bytinget. I det 13. århundrede sker under tysk påvirkning en nyskabelse inden for bystyret; der blev dannet et råd til at tage sig af de forskellige anliggender. Rådet fik hurtigt en selvstændig stilling.

I Erik af Pommerns stadsret af 1422 bestemmes, at kun borgere med borgerskab som købmænd kunne vælges til rådet. Af rådet udpeges en borgmester, og ved oplysninger igennem navne som landstingsvidner vides, at der har været borgmestre i Ringsted fra i al fald 1388 og rådmænd fra 1392.

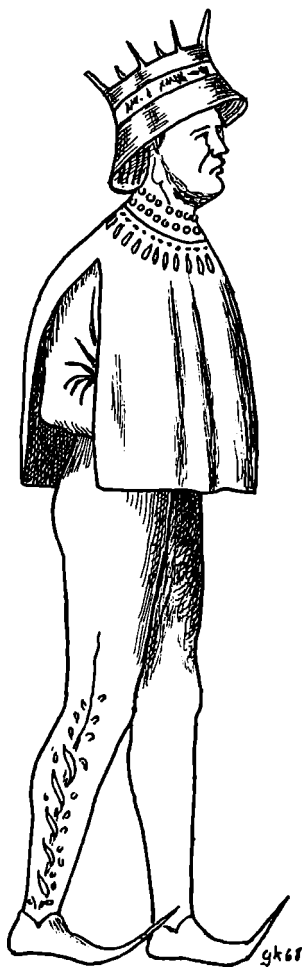
Da Ringsted fik sit privilegium som købstad den 2. januar 1441, fastsættes det, at rådet selv vælger sine medlemmer, og at kongen

har ret til at indsætte borgmestre og fogeder, således at disse i forening styrer byen. Sammensværgelse mod disse myndigheder kunne straffes på liv og ejendom.

Rådets opgaver var at føre tilsyn med håndværkslavene, udskrive skatter, føre tilsyn med handelens konkurrence, udpege bøsse-skytter, påligning af borgeleje og ægte (kørsel) samt repræsentere byen ved kongehyldninger og stændermøde og dømme i rådstueretten. Hvervet som rådmand var ulønnet og krævende, hvorfor medlemmerne måtte være godt aflagte. Senere i slutningen af middelal-

*Skoleelever betragter tingstenene (ca. 1800).
Tingstenene set fra sydvest.*

2. januar 1441 fik Ringsted købstadsprivilegier af Christopher af Bayern.

deren blev det dog almindeligt, at borgmesteren fik embedsjord. Dertil kom, at rådet var fritaget for skat.

Rådet holdt til på rådhuset i rådstuen. Omkring 1433 er der efterretninger om et rådhus i Ringsted. Det skal have ligget på hjørnet af Søgade og Torvet (lige overfor „Børsen“), hvor byens øvrighed havde til huse indtil 1826. Samme år overtog man den efter branden i

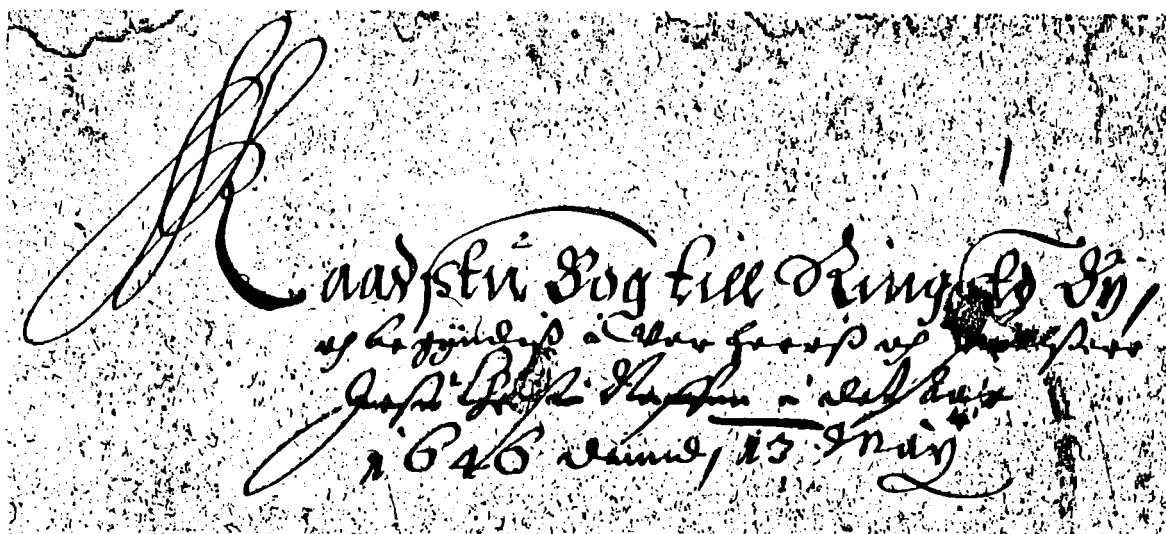
1806 opførte Postgård til rådhus. Bygningen blev nedrevet i 1934 og blev som rådhus afløst af det af professor Steen Eiler Rasmussen samme år opførte nuværende rådhus.

I det 16. århundrede sker store omvæltninger indenfor statsforvaltningen, der berører byerne uden dog at gribe ind i rådets selvstændighed. Tilsynet med og udnævnelse af rådet overgår til lensmænd. Således får Peder Bille i 1561 pålagt at sørge for, at der blev indsat dygtige folk som borgmester, byfoged og rådmænd i Ringsted. Byfogedens stilling var blevet ændret, idet hans magtbeføjelser var formindsket. Han beklædte også sit embede i kortere tid end de øvrige valgte.

Byfogedens kvalifikationer til udvælgelse var den, at han skulle være en god og uberygtet mand med kendskab til loven. Han var dommer, foretog udpantninger, indkrævede skatter og bøder, som han førte regnskab over til redegørelse overfor kongens rentekammer.

Som et par eksempler på datidens processer i Ringsted kan nævnes stridighederne mellem Nørregades beboere og de Benløsebønder om græsningsrettigheden på „Haufflebjergs Mark“. Striden indankedes for kongen, der nærmere bestemte reglerne til alles bedste. Denne strid fandt sted i 1583. 9 år senere i 1592 beklagede Ringsteds befolkning sig over, at tidligere befalingsmand på Ringsted kloster, Bent Gregersen, skulle have udlånt nogle skippund bly af kirkens ejendom. Kongen befalede Bent Gregersen til omgående at skaffe blyet til veje.

Ved enevældens indførelse i 1660 faldt lensmændenes ret til udnævnelserne af råd bort, og kongen udnævnte direkte. Dertil kom, at den økonomiske elendighed efter svenskekrigene bevirkede, at rådene i de fleste byer faldt væk. Kun byfogedembedet bevarede. Tilsynet med byernes styrelse gik over til amtmændene. Borgernes medvirken i styret var indskrænket til

Ringsteds første »byrådsprotokol«, Rådstuebogen fra 1646.

valg af ligningskommission og revisorer, der dog kun havde ret til indseende med kæmnernes regnskab.

Fra 1720 gives der borgerne ret til at vælge et borgerudvalg, hvis kandidater blev udvalgt af byfogeden og godkendt af amtmanden. Disse udvalgte borgere kaldtes „eligerede“, men først fra 1787 er dette udvalg almindeligt i de danske byer, og udvalget sidestilles fra samme tid med byfogeden.

Men indflydelsen på bystyret var ikke imponerende. Som opgaver for repræsentationen kan nævnes fastsættelse af priserne på fødevarerne, der forhandlede, og bestemmelser om hegnopsættelse.

I 1834 kommer der et politisk gennembrud i det danske samfund. De liberale tanker nyder fremme gennem de brydninger, der er ude i Europa. Den begyndende skrivefærdighed, hvorunder det oplysende og politisk engagerede ugeblad „Fædrelandet“ ser dagens lys, fører til overvejelse om skærpelse af censuren.

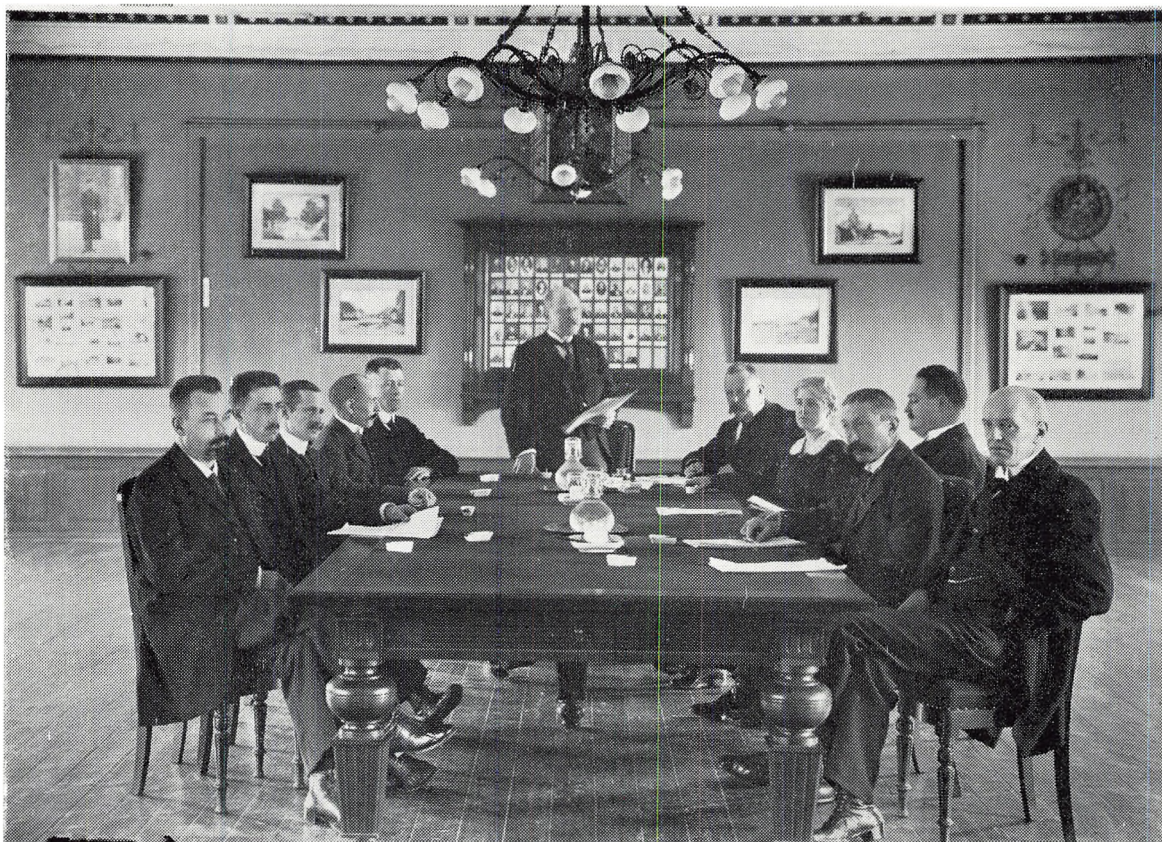

*Kirken og det gamle rådhus efter branden 1806.
I forgrunden borgerskolen.*

Det har mangfoldige protester til følge. Den landsfaderlige Frederik d. VI svarer med sit bekendte: „Ingen uden Vi kan være i Stand til at bedømme, hvad der er Folkets sande Gavn og Bedste“. Men i 1837 kommer en lov om købstadskommunernes styrelse, der bestemmer, at der ved siden af den kongelige magistrat skal vælges en borgerrepræsentation. Det er forløberen for det egentlige byråd, som

vi kender i dag. Dermed bortfaldt byfogedens forslagsret. Men kun grundejere og næringsbrugere havde valgret, og det kun hvis grundjerne havde erhvervet borgerskab.

Efter denne lov havde Ringsted den 19. februar 1838 sit første kommunevalg på rådhuset. Valget gjaldt tre borgerrepræsentanter og kommunale revisorer. Valgbestyrelsen omfattede byfogeden, Conrad Harhoff, og to eli-

Møde i Ringsted byråd, september 1917. Fra venstre: Lærer J. P. Petersen, snedkermester N. V. Christiansen, malermester A. Danholm, bygningsinspektør P. Jensen, redaktør H. K. Hækkerup, borgmester G. Graversen, kæmner S. A. Møller, fru Johanne Christensen, købmand Rorbye, apoteker Axel Wengel, guldsmed L. Nielsen-Saaby. — På dette møde vedtoges købet af Ringsted kloster.

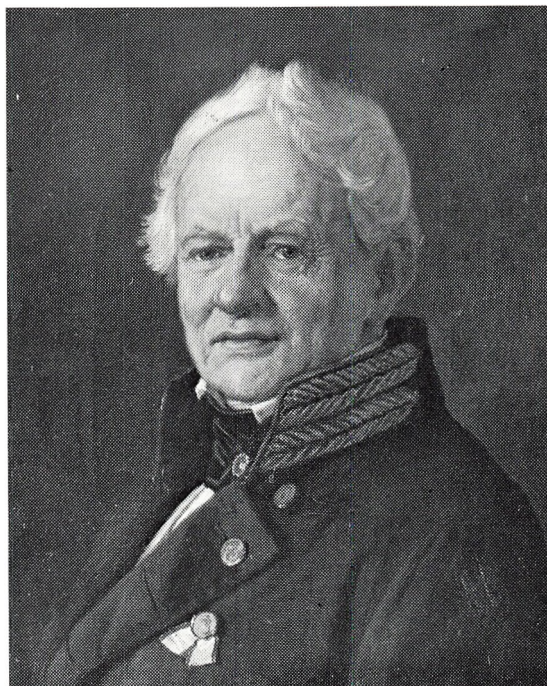
gerede d.v.s. udvalgte borgere efter det gamle system. De to mænd var borgerkaptajn Nohr og agent Laurentius.

Med sine henved 1200 indbyggere var Ringsted en lille by. Dette giver sig udslag i stemmeafgivelsen, der gav følgende udfald: farver Jensen 63 stemmer, købmand Grundtvig 54, brændevinsbrænder P. Roed (malerens fader) 50. Til revisorer valgtes købmændene Bang med 74 stemmer og Lund med 72 stemmer. Ringsteds borgerrepræsentation kom således til at bestå af de tre førstnævnte og de hidindtil eligerede borgere: kaptajn Nohr, agent Laurentius og partulier Froberg.

Men valget skulle ikke foregå uden mislyde. 20 borgere indgav klage til valgbestyrelsen over, at en række fremtrædende borgere ikke var optaget på valglisten. Disse udeladte var murermester Rasmussen, krigsråd Krebs (den senere første sygehuslæge), doktor Gräbel, oberstløjtnant v. Krebs, vognmand Hans Madsen, apoteker Wengel og murermester Jens Olsen. Der svarede disse tyve klagere, at ingen af de anmeldte havde nogen pligt til at løse borgerskab, hvorfor listen ikke forandredes.

I grundloven af 1849 bestemtes, at kommunerne skulle have ret til under statens tilsyn at ordne sine egne anliggender, men først i 1868 så loven herom dagens lys. Forud havde valgloven af 1865 forudsat, at ved kommunevalg stemte borgerne i to grupper efter deres økonomiske forholds størrelse. Denne ordning blev strøget ved revision i loven af 1908.

Den første borgmester efter 1868-loven blev byfoged, konferenceråd Conrad Harhoff, der

*Portræt af C. J. C. Harhoff, ejer, frk. Louise Harhoff.
(Malet 1854 af J. Roed).*

siden 1814 havde været byfoged i Ringsted. En række kongevalgte borgmestre i Ringsted fulgte herpå, indtil 1917, hvor det bestemtes, at byrådene ud af deres midte selv skulle vælge en borgmester. Ringsteds første folkevalgte borgmester blev bankdirektør G. Graversen. I hans embedsperiode købte byen Ringsted kloster, hvorved nye udviklingsmuligheder skabtes for byen.

T. Andersen.

Ufred i Ringsted

I oldtiden og middelalderens første århundrede var våbenøvelse hver mands sag. Enhver fribåren mand var kriger, og flere timer tilbragtes daglig med våbenfærd. Efterhånden som adel og præstestand tilranede sig magten, forsvandt den almindelige rejsning til landets forsvar. Gejstligheden unddrog sig først værnepligten, og adelen tiltvang sig nye særettigheder for deltagelse i krigstjenesten. Byrden kom til at tynde hårdst på de købstæder og den del af befolkningen, der ikke var i de to stormagters besiddelse, og da de forkuede borgere og bønder ikke længere øvedes i våbenbrug, og deres antal formindskedes, tyede regenterne til fremmed hjælp, der købtes i dyre domme. Fra slutningen af det femtende til slutningen af det syttende århundrede bestod hæren næsten udelukkende af lejetropper.

I året 1343 gik krigens hvirvelstorm gang på gang over Sjælland, idet kong Valdemar Atterdag forsøgte at fordrive holstenerne, der på den tid besad mange danske borge. Under disse kampe er en mængde midtsjællandske landsbyer gået op i luer, og Ringsted udplyndredes. I 1345 blev Ringsted hjemsogt af holstenerne. Inde i Midtsjællands skove ved Valsøllille sø – omtrent hvor det nuværende Skjoldnæsholm ligger – lå borgen Skjoldenæs som et fast af holstenerne besat punkt. I 1348 foretog Valdemar Atterdag et hærtog mod Skjoldenæs, som blev ryddet for holstenerne. Samme år var hele Sjælland rensset for de fremmedes besiddelse.

I krigstider måtte byens borgere betale forøgede skatter til Danmarks milit, således står der bl. a. i et skattebrev fra 1570, at Ringsted var pligtig at yde 300 daler til militsen. Mange fremmede lejetropper skulle også ydes sold, når de efter endt tjeneste skulle afmarchere til hjemlandet eller til tjeneste i andre lande.

Byen havde pligt til at stille veludrustede soldater til landets forsvar, men kunne dog købe sig fri ved at erstatte soldaterne med en passende pengesum. Denne fremgangsmåde har regeringen sikkert ikke været utilfreds med, da soldaternes kvalitet, militært set, har været af en ret tvivlsom værdi.

Den 19. februar 1590 har den røde hane galet over byen, og det fortælles, at ved denne lejlighed gik den bedste del af Ringsted købstad op i luer. Den 4. marts samme år bevilger kongen, at borgerne i betragtning af denne ulykke i de næste tre år må være fritaget for at svare byskat, dog skal de borgere, der ingen skade har lidt, betale deres part af byskatten som sædvanlig, men det derved indkomne beløb skal fordeles blandt de brandlidte. Disse må desuden i de samme tre år være fri for borgeleje af bøsseskytter og bådsmand. Til gengæld for disse skattelettelser skal på den anden side borgerne være forpligtede til – hver efter sin evne – at genopføre deres huse og gårde med gode købstadsbygninger.

Den 28. februar 1611 får Ringsted Kalmar-krigen at føle i form af en kongelig hilsen om at udruste 5 soldater (samme antal som

Krudtfremstilling i 1600-tallet. Til venstre er salpetersyderne i gang med at fremstille salpeter, og til højre ses brænding af trækullet.

for Præstø og Store Heddinges vedkommende).

Fra 1625 er Danmark atter indviklet i krig (Christian den Fjerdes deltagelse i trediveårskrigen), der blev en ulykke for hele landet.

Ringsted får, som sin første part af byrderne, påbud om at udrede et beløb af 48 daler for årets fjerde kvartal som „Skat til Underhold af de i Grønseforeningerne liggende Soldater“. På den næstsidste dag i året 1627 kommer der påbud om, at Ringsted skal modtage holstenske kommissarier i kvarter. Og den 10. januar 1628 får byen pålæg om – til styrkelse af hærens træn – at levere 3 rustvogne.

I 1631 påbydes det, at ammunition og vå-

ben, som findes på Ringsted kloster, skal sendes til Køge og derfra til Tøjhuset i København.

Christian den Fjerde havde i 1635 antaget en Poul Michelssen i sin tjeneste som salpetersyder (krudtbrænder). Poul Michelssen skulle have ret til at grave salpeterjord i Roskilde, Ringsted og Svenstrup samt de dem underlagte len. Dog pålægges det ham i ingen henseende at være bønderne til skade og besværing, men hvor salpeterjord opgraves, skal hullet atter jævnes af salpetersyderen. Poul Michelssen har imidlertid åbenbart været altfor ivrig i tjenesten eller i hvert fald glemt at fylde sine huller, for i 1635 klagedes der til Roskilde Domkapitel, at krudtbrænderen

gjorde, som han selv lystede. En krudtbrænder repræsenterede jo på en måde krigsvæsenet i fredstid, så han har kendt sit eget værd i en tid, hvor rigets øverste ledelse mest af alt har spekuleret på krig. Imidlertid ses det, at Roskilde Domkapitel med stor iver har taget sig af bøndernes sag, uden at man dog ved noget om sagens udfald eller dens nærmere omstændigheder.

Under svenskekrigene fik Ringsted krigen direkte ind på livet.

Den 12. februar 1658 stod svenskerne på Sjællands grund, og få dage efter var hele Midtsjælland oversvømmet. Krigen fik dog hurtigt en foreløbig afslutning ved Roskildefreden den 21. februar 1658.

I eftersommeren 1658 udbrød krigen på ny. Carl Gustav ville nu knuse Danmark, efter at han ved Roskildefreden havde lammet landet.

Den svenske hær stod mellem Ringsted og Sigersted. Kong Carl Gustav var med hele sin hofstat taget ind på Ringsted kloster. Alle gårde og huse var fulde af folk, som det arme borgerskab ikke alene måtte underholde, men de måtte give til hæren 6000 pd. brød, 30 tdr. øl, nogle tdr. salt samt levere alt, hvad der kunne fremskaffes af naturalier til kongens og generalernes køkken.

Den 9. august 1658 om aftenen kom den danske regerings underhandlere, rigsråderne Christen Skeel og Mogens Høg hertil. Hvor denne underhandling, der blev uden positivt resultat, fandt sted, vides ikke med bestemthed. Sandsynligvis er den sket på Ringsted kloster. Men den mulighed, som en ældre, mundtlig overlevering har nævnt, er til stede, at underhandlingen har fundet sted i et herberg, som har ligget ved siden af kirken, hvor Ringsted rådhus har ligget.

Da de to rigsråder ilede mod København, og svensk hæren umiddelbart efter brød op,

forstod befolkningen, at nu stundede det mod den store afgørelse.

Fra august 1658 til maj 1660 hærge des Ringstedegnen af fjendens tropper, som var på gennemmarch i alle retninger, og alle røvede og plyndrede de, så længe der var det mindste at plyndre af. Bl. a. slæbte svenskerne pergament og pap – beregnet til håndskrifter og indbinding af bøger – for 1200 rigsdaler til København, hvor de benyttede det som forladning til kartæske under belejringen.

Et offer for svenskekrigen blev Klosterhavnen, som på den tid var af en anelig størrelse. Et begreb om Klosterhavens daværende rigdom på træer får man gennem den vurderingsforretning, som herredsfogeden i Ringsted herred sammen med 8 af herredets mænd i året 1660 foretog efter svenskekrigen's ødelæggelser. Der var nemlig omhugget 37 store aske og 11 elme samt afbrændt 23 aske, desuden var underskoven totalt plyndret.

Af samme vurderingsforretning fremgår, at endnu for godt 300 år siden lå der en vidtstrakt skov vest for Ringsted.

Munkehaveskov lå tæt uden for klostret. Den strakte sig mod nord halvvejs ud til Benløse, gik om vest for klostret, hvor en mindre del – Mølleløkken – bredte sig om Have Mølle, denne har muligvis fået navn af Munkehaveskoven, som på denne kant sikkert har strakt sig over på den anden side af åen. Nørrehaven var også en del af Munkehaveskov og lå umiddelbart nord for Sct. Bendtsgade (dengang Klosterstræde). En tredje part var Hestemarken, et indhegnet stykke skov, der brugtes som hestefold; det lå nord for Nørrehaven.

Synsmændenes opgørelse i året 1660 går ud på, at der i denne storskovs fire partier (Munkehaven, Hestemarken, Nørrehaven og Mølleløkken) under svenskernes besættelse af egnen er blevet hugget 3414 skovtræer.

Svenskerne kommer til byen. 1658-59.

Byens udgifter i krigens tid opgjordes iøvrigt til 26,503 $\frac{3}{4}$ rigsdaler.

Borgervæbningen, der hvilede på en forordning af 1801, var en almindelig sikkerhedsforanstaltning for byerne, men opnåede aldrig den rette betydning som støtte for ordenens opretholdelse og var i de senere år, indtil den blev ophævet ved lov af 1870, en forældet institution. I Ringsted bestod borgervæbningen af byens håndværkere og småhandlende. Den havde sin øvelsesplads ved den daværende markedsplads ved Møllegården.

I eftersommeren 1807 gik det som en løbeild gennem landet, at en stor engelsk flåde var opankret foran København. De rejsende fortalte derom. Og snart begyndte flygtningeskarer fra den truede hovedstad at søge ud i provinsen. Sidst i august blev Ringsted besat af

engelske tropper. Samtidig begyndte det sjællandske landendævn, der bestod af militsen fra landsbyerne, og som var blevet indkaldt, at indfinde sig. Men det var intet opløftende syn. Landeværnssoldaterne var mere indstillede på at drikke brændevin på værtshusene end på militær orden. Hver gang man havde fået stillet rækkerne op, tog tørsten magten fra de opstillede. Til slut måtte man kommandere hele den forvirrede hærstyrke uden for byen for at holde dem fra værtshusene. Soldaterne var usselt bevæbnede, enkelte med flintebøsser, de fleste med udrettede leer på stager eller pigkæppe. Endelig kom de af sted ad Roskilde til – ledsaget af 50 vogne med madposer.

På den efter branden 1806 nyopførte postgård var der den 28. august 1807 stor hur-lumhej af rejsende, der var „kørt fast“. Plud-

selig hørtes hestetrampen, våbenraslen og støj på gaden. Og 3 engelske dragoner raser henad gaden, standser ved Postgården og råber på vin. Værten i slåbrok styrter åndeløst ud med en flaske vin og glas på en tallerken. Dragonen slog glas og tallerken til side, satte flasken for munden og tømte den. De andre dragoner trængte ind i spisekamret og forsynede sig med mad og drikke, indtil flere dragoner kom til og tog sig af de drukne krigere. Iøvrigt huggede soldaterne med deres sabler på tømmerstabler, vinduesprosser, knaldede en tobakshandlers ruder, da han ikke hurtigt nok lukkede op.

To dage efter kom der til Ringsted budskab om nederlaget ved Køge og en meddelelse gennem sognefogden i landsbyen Gørslev, midtvejs mellem Køge og Ringsted, om at den engelske general Linsingen betragtede Ringsted som en erobret by, der skulle levere betydelige forsyninger af proviant til mennesker og foder til heste. Budskabet kom som et tordenslag for den forarmede by, der endnu kun var kommet sig halvt efter branden i 1806.

Borgerne blev mandag morgen kaldt til møde på rådhuset, og her udvalgte man kapellanen Adolph Petersen og to sprogkyndige og berejste håndværkere, Niels Klint og C. Bergmann, til at gå den engelske hær i møde for om muligt at opnå lempelser og sikkerhed for byen. De tre udsendinge begav sig straks på vej til Gørslev, hvor de fik foretræde for generalen, der tog elskværdigt imod dem, men rasede over de danske friskytter, der alle vegne beskød tropperne fra baghold. Deputationen fremstillede med præsten som talerør byens ulykkelige tilstand, og generalen lovede at fordele byrderne på omegnen. „I morgen kommer jeg selv til Ringsted“, sagde generalen. „De må da møde mig sammen med byfogden og amtsforvalteren. Imidlertid skal der blive holdt streng mandstugt“.

Helt galt var resultatet således ikke. Dagen efter rykkede 3000 soldater ind i Ringsted, og skønt der virkelig blev holdt god mandstugt, skete der mange overgreb. For første gang siden svenskekrigene var Ringsted atter en af fjender besat by.

Såsnart København efter bombardementet og den forfærdelige brand havde overgivet sig, blev Sjælland rømmet af englænderne.

Gang på gang møder man i byens historie vidnesbyrd om krigens virkninger.

På hjørnet af Sct. Bendtsgade og Nørregade lå Ringsted Borgerskole. Den 11. august 1807 begyndte læsningen igen efter sommerferien med kun 8 børn i hver klasse, læsningen havde i lange tider været afbrudt af krigsuroighederne. Fra 30. august til 26. oktober blev der ikke læst, da engelske tropper anvendte skolestuerne til lazaret i 7 uger, og en uge gik med at istandsætte dem og rense den dårlige luft.

Krigsskovning ved hjælp af udkommanderede soldater fandt sted, tilmed i ret stor stil, bl. a. på Midtsjælland, i de år, der lå umiddelbart efter vore krige med englænderne.

I marts 1808 havde Danmark erklæret Sverige krig. Napoleon den Store sendte som hjælp for Danmark et fransk-spansk korps herop. En del af de spanske regimente Asturien og Guadalaxara blev indkvarteret i Ringsted, hvor de fremmedartede soldater med deres glade og venlige væsen blev ret populære.

Man så de spanske soldater rulle tobak i papir og ryge dette. Det var de første cigaretter, der blev røget i Ringsted.

I efteråret 1808 gjorde de spanske tropper oprør og forlod ved englændernes hjælp landet. To spanske soldater skjulte sig dog og kom først frem, da deres kammerater var borte, hvorefter de bosatte sig på Ringstedegnen.

J. Jeppesen.

Syge- og fattigforsorgen i Ringsted

Så længe mennesket har været til, har det søgt helbredelse og lindring for sygdom. Trolddomskunst er gennem erfaring og uddybelse af viden erstattet af den moderne fantastiske udvikling. Selv om vikingerne havde særlige sårkyndige mellem deres kæmper, var de dog langt bagud for den viden, som folkene i de fjernøstlige lande og i Middelhavsområdet havde, og denne lærdom trængte kun langsomt op igennem Europa mod Danmark.

Da Danmark kristnedes, og munkeordenerne fik fodfæste i landet, havde disse en del af den ny viden med sig, og der er vel grund til at tro, at Benediktinermunkeordenen, der kom til Ringsted, begyndte en lægekunst på disse egne.

I Dronning Dagmars dødsviser „Dronning Dagmar ligger i Ribe syg“ beskrives, at Dagmar ligger i fødselskvaler. Hun sender bud efter sin Liden Kirsten, og da kong Valdemar ankommer fra Skanderborg, møder hun ham således:

„Min ædle Herre Kong Valdemar,
I tør ikke klage og kvide,
For I haver faaet en Søn i Dag.
Han er skaaren af Dagmars Side“.

En moderne fødselslæge har udlagt dette således, at der er mulighed for, der er foretaget et kejsersnit på den døde dronning – en interessant udlægning, som kan stå til troende.

Og er dette kirurgi i afglans, idet hun døde og fandt sit hvilested i Ringsted, kan man i

samme forbindelse nævne Henrik Harpestreng, der var kannik i Roskilde og døde der i 1244. Som livlæge for Erik Plovpenning har han sikkert gæstet Ringsted kloster. Han var meget kyndig i lægeurter, og var en flittig skribent. Kan hændt, at de Ringstedmunke har lært noget af ham.

Mens således klostrets munke har udøvet lægekunsten i Ringsted indtil reformationen, er den blevet overtaget i den følgende tid af de såkaldte bartskærere, der var fastboende, og omrejsende charlatan'er, der gæstede byen på de store markedsdage ved sommer- og vintertid.

Om en lægestand i Ringsted før 1800 har vi kun spredte oplysninger, idet en egentlig uddannelse af læger først kom i stand i det 18. århundrede. Det var barberlavet, hvoraf „lægerne“ rekrutteredes under navn af bartskærere, der hjalp den syge befolkning. Bartskærerne kunne sætte igler, som sattes på huden på det syge sted og sugede blod. De kunne årelade og give klysterer (lavement) i forbindelse med anden sort kunst. Sygdomme skulle efter god folketro „trækkes“ ud af personen.

Vi har navne på enkelte af disse velmeritede personer i Ringsted. Det vides, at en Werner Meyer, født c. 1611, er blevet begravet i byen den 8. juni 1688, og senere at Niels Block i 33 år har virket i første halvdel af det 17. århundrede, og at Hans Jørgen var „kirurg“ i 1674 og dertil organist ved kirken (!). Lo-

rents Jensen, kirurg og barber i Ringsted, fik sin bevilling til sin stilling 18. marts 1740. Een af de sidste bartskeerere var stadskirurg Lange, der virkede lige før år 1800.

Den første uddannede læge i Ringsted kom hertil i 1789, og med ham indtil år 1900 har ialt virket 17 læger. Gottfried Walbohm var den første. Han virkede indtil 1805 uden sygehus, uden apothek (han fik sin medicin fra apotheket i Sorø) og uden sociale hjælpeforanstaltninger. Han rykkede i sin „doktorstol“ på ladet af en hestevogn ud på sygebesøg, tidsrøvende og lidet effektivt. Han kendte intet til smertestillende midler bortset fra opium, kendte intet til almindelige principper for desinfektion. Han kendte ikke jod, men havde heller ikke brug derfor, da han intet vidste om bakterier. Han kunne ikke bedøve sine patienter ved smertende operationer, med mindre han drak dem fulde. Han efterfulgtes af Hans Henrik Voigt, der i den treårige periode, hvor han havde ophold i byen, var medvirkende til oprettelsen af apothekerudsalget fra Sorø apothek i 1808 i det daværende Klosterstræde (nu Sct. Bendtsgade).

Lægerne var her gennemgående kun i en kort tid den første halvdel af det 19. århundrede, idet de forflyttedes til andre mere givtige områder. De fleste var distriktslæger, offentligt ansatte, med pligt til vederlagsfri behandling af de fattige.

Af navnkundige læger, der bør fremhæves, er Johan Krebs, der var Ringsted sygehus' første læge efter dets indvielse i 1860. Hans efterfølger blev Lorentz Werner i 1882. Anton Bølling overtog hans hverv i 1893 (hans fader Daniel Bølling var læge i byen i 51 år, og det er efter ham, Bøllingsvej har navn) til år 1900, hvor Waldemar Dreyer kom til. Hans zoologiske kundskaber kunne måle sig med de medicinske, hvilket førte til, at han i

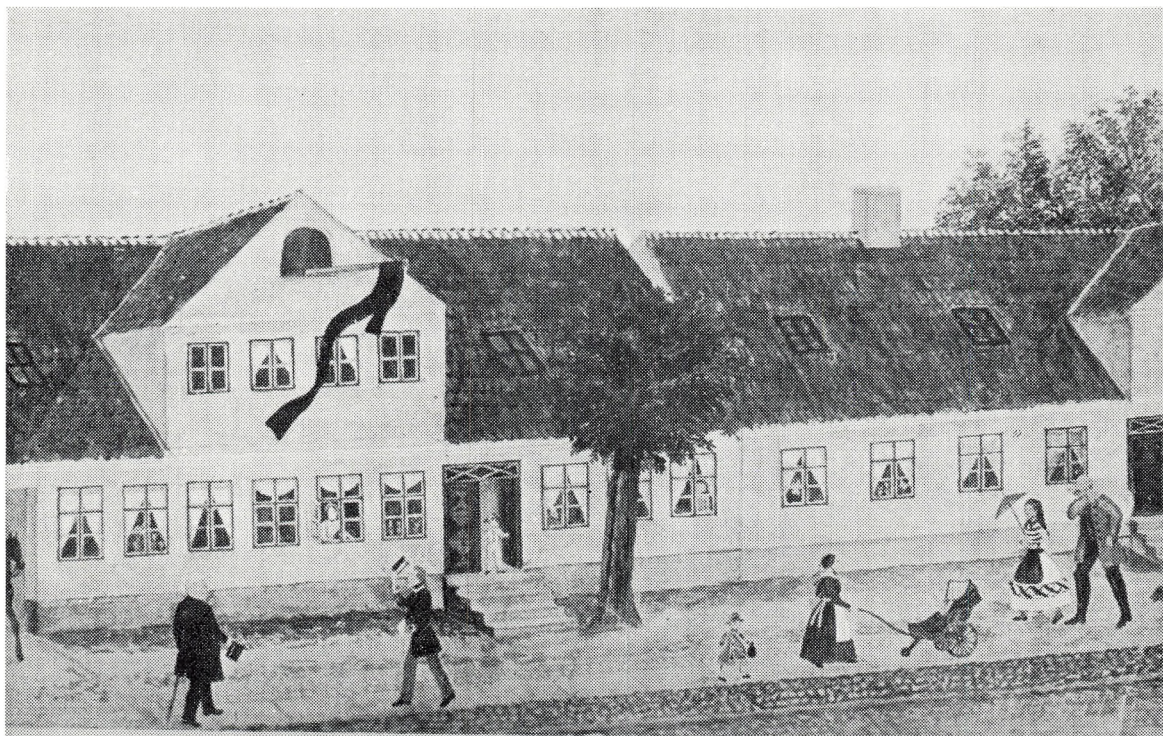
1910 blev direktør for Zoologisk Have i København. Benedict Langhoff afløste Dreyer og virkede indtil 1921, hvor F. K. Frederiksen tiltrådte. I hans tid gennemgik Ringsted sygehus en større bygningsmæssig udvikling, og der kom hjælpende læger på sygehuset, hvor man tidligere måtte klare sig med byens andre læger som assisterende. I 1953 tiltrådte Erik Pontoppidan Thyssen – og sygehuset gik hermed ind til en udvikling, der var i pagt med landets sygehusestatus.

Mange flere end de nævnte har gjort deres indsats og har gennemlevet den enorme udvikling indenfor lægevidenskaben. Der er et stort spring fra Walbohm over Dreyer til Thyssen.

Eet er at stille en diagnose, noget andet er at behandle den pågældende sygdom. Mens nabobyen Sorø allerede i 1606 fik sit første apothek, lykkedes dette først for Ringsted i 1834, hvor apotheket blev selvstændigt.

Der stod en kamp om oprettelse af et apothek i Ringsted. Sorøs læge, distriktkirurg Jens Bang udtalte til Collegium Medicum (daværende sundhedsstyrelse), at „dersom der skal oprettes et Apothek i Ringsted, saa bliver der aldeles intet Haab tilbage for at faa det i Sorø forfaldne og næsten ruinerede Apothek bragt i den Stand, som det bør være. Det maa altsaa ganske ophæves. De Vanskeligheder, som deraf vil rejse sig, indser enhver lettigen“. Hertil føjede han yderligere, at hvor ingen læge findes, kunne behovet for medicin ikke være så stort som der, hvor lægen fandtes (!). Hermed var Ringsteds rolle udspillet i første omgang.

I 1807 fik Kristian Ørsted (fader til den store fysiker H. C. Ørsted) bevilling som apotheker i Sorø. For ham lykkedes, hvad ikke tidligere var lykkedes: Ørsted fik tilladelse til at oprette en filial i Ringsted den 25. marts

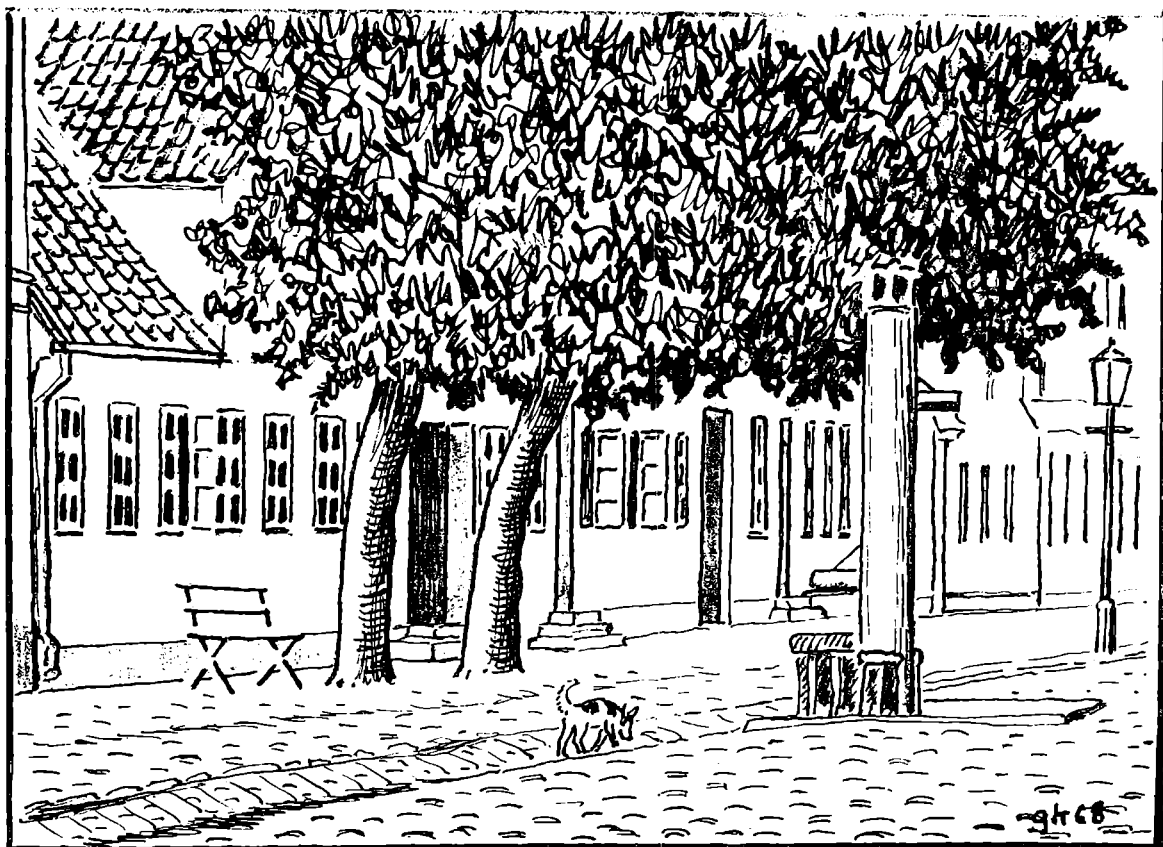
Den gamle farvergård i Sct. Bendtsgade. Herren til venstre er lægen, krigsråd Krebs.

1808. Medvirkende hertil har sikkert været, at daværende distriktskirurg, Hans Henrik Voigt, der var kommet til Ringsted i 1805, købte sine medicamenter i Sorø til videresalg i Ringsted, men nu ikke længere følte, at han havde tid hertil for sine forretninger.

Filialen fik sin første plads i ritmester Freislebens gård (senere konferenceråd Harhoffs gård i Sct. Bendtsgade), men tilliden til udsalget var ringe og omsætningen dårlig. Ørsted fik i begyndelsen hjælp af sin søn, Herman, men fik senere et par andre hjælpere. I 1812 kom mere varige kræfter, idet Hans Jørgen Wengel skulle grundlægge et dynasti, der virkede som apothekere i de næste 143 år. Hans Jørgen Wengel fik filialen i forpagtning

af den i 1811 i Sorø ny apoteker Hans Egede Glahn, hvilket iøvrigt blev erklæret for ulovligt, hvorfor han i 1817 søgte om egen bevilling til at drive apoteket. Dette lykkedes først den 16. juli 1834 efter lange forhandlinger mellem sundhedskollegiet, amtmanden, de omboende læger og ikke mindst byfoged Conrad Harhoff.

I mellemtiden var apoteket blevet flyttet fra Sct. Bendtsgade til matrikelnummer 21 i Nørregade i 1816. Ejendommen bestod af et 12 fags forhus af egebindingsværk med kvist over fire fag og port i to fag. Her var stue, køkken, kamre, apotek og pakrum. I sidehuset var stue og destillerkedel på 20 potter og to indmurede jerngryder. I tværbygningen var

Det gamle apothek i Norregade. Her er der nu »Turisthotellet« og skotøjshandler Stryno. Til højre en af byens offentlige brønde.

lo, lade, stald og karlekamre. Her var apotheket indtil den 17. december 1867, hvor det flyttedes over gaden til værdigere omgivelser i nuværende bygning. Det var en tidligere købmandsgård. Samme år visiteredes apotheket, hvorved der fremhævedes det lyse og meget rummelige officin, det store materielkammer, det smukke med dampapparat forsynede laboratorium samt den lyse og tørre kælder. Iøvrigt oplystes i „Sjællandsposten“ samme år, at „Herr Apotheker Wengel har paa det ny Apothek indrettet en Badeanstalt“, hvorefter

nærmere om åbningstider og priser på badene. I samme avis annoncerede samtidig ved juletid apotheket med juleudstilling af parfumerier, chokolade, brystsukker m.m.

I 1813 oplyser en vareliste et tal på 450 forskellige varesorter repræsenterende en formue på 131 rigsdaler. Så store mængder har der ikke været af de enkelte sorter. I dag kan ingen farmaceut eller læge vide alt om medicamenterne, der findes i tusindvis. For mange år siden vidste man dog endnu mindre, men var styrket ved tro – og overtro.

Om sygehuse i moderne forstand kan man først tale i det 18. århundrede, hvor de begyndte at dukke op rundt om i Europa. Dog havde man haft isolationshuse for visse smitsomme sygdomme, der hærgede før den tid – således for spedalskhed. De syge blev så at sige udstødt af samfundet symbolsk ved, at man strøede sand over deres hoveder og forviste dem til udpegede steder uden for byen.

På det sted, hvor „Irma“ i dag ligger i Nørregade, lå i sin tid en Sct. Jørgensgård. Til for få år siden var navnet endnu knyttet til stedet ved en gammel bygning, som nu er nedrevet. „Sct. Jørgensgaard“ var spedalskhedsanstalter, der i middelalderen oprettedes i de fleste købstæder. De lå i byens udkant, hvilket for Ringsteds vedkommende beretter, at dette sted må have ligget udenfor byen. Nørregade eksisterede ikke. På det gamle atlas af topografen Peder Hansen Resen over Ringsted findes Sct. Jørgens Hospitals kirkegårdsstræde. Dette antyder, at der må have ligget et kapel samt en kirkegård.

I dokumenter fra 1261 og 1307, refereret af Pontoppidan: Det danske atlas kalder Sct. Jørgensgaarden i Ringsted Hospitale leprosum Ringstaethae d.v.s. Ringsted spedalskhedshospital. Dokumentet fra 1261 beretter om en testamentering af 10 pfenninge til hospitalet. I andre dokumenter har vi oplysninger om tilføjede gaver, således fra 1291, hvor staldmester hos Roskildebispen Peder Uth giver en plag, og fra 1292 og 1307, hvor et par kvinder skænker gaver.

Midlerne til opretholdelse af hospitalet påhvilede klostret, idet en munk med sin kære tiggede ind i omegnen. Han kaldtes „terminsbroder“.

Som leder af gården var en forstander. I 1407 betegnede han som „forsynsmand“. Hans navn var da Hans Glarmesthere. Men

efter reformationen 1536 skiftede ledelsen karakter og for så vidt også alumnerne. Forstanderen blev pligtig at fremlægge regnskab for lensmanden på Ringsted kloster, der var kongens befuldmægtigede, og da spedalskheden var trængt tilbage, blev der givet plads for vansøre, der ikke længere kunne klare tilværelsen ved tiggeri. I 1530 får Eduardt Skipper og i 1539 Severin Assing „livsbrev“ som forstandere for gården. I 1577 var det et par kvinder, der tiltrådte, Marine Ficksdatter og hendes datter, jomfru Kirstine.

En spedalsk dreng, som ernærer sig ved tiggeri.

Sct. Jørgensgaard set fra gårdsiden inden nedrivningen.

Kongen har sikkert betænkt Sct. Jørgensgaarden, idet han i 1585 bevilgede kronens part af korntienden i Allindemagle sogn til gården, men det må have knebet med regnskabet, for i 1599 kom det til en kedelig affære mellem lensmanden Lave Beck og forstander Hans Søffresen, idet denne blev anklaget for dårlig forvaltning. Det hedder, at „Kirken, hvori de fattige havde deres Bolig, er nedfalden. Hans Søffresen har ikke i 13 Aar gjort Regnskab. Han er dertil gammel og skrøbelig og kan intet erstatte“.

Det besluttedes, at tienden fra Allindemagle skulle anvendes til kirkens opbygning. Hans Søffresen skulle istandsætte stuebygningen og give de fattige levnedsmidler, og endelig skulle

han lade en karl „drage i Termin“ og tigge for de fattige. Dertil skulle han lade en bøsse gå rundt til indsamling, når fremmede adelsmænd gæstede byen.

Noget stort foretagende har gården ikke været. Forstander Maurids Ingvorsen oplyser, at i 1614, for hvilket han gør regnskab, var der kun 4 kvinder i hospitalet.

Men tiden var løbet fra Sct. Jørgensgaarden. Den 16.12.1632 blev den nedlagt. Der afsluttedes en overenskomst, hvorefter Vartov i København (stiftelse for fattige og syge) overtog hospitalets indtægter imod, at Ringsted kunne belægge 4 pladser.

En senere ejer af Sct. Jørgensgaard, Chr. Fischer, har meddelt, at da den nu nedrevne,

men i 1880'erne opførte gård byggedes, fandt man ved udgravningerne forskellige murlevninger, der for en del bestod af gamle mursten – muligvis de gamle kælderrum. En anden borger, læge Bølling, har omkring århundredskiftet meddelt, at ved nedlægning af gas- og vandledninger har man fundet levninger af skeletter i grunden.

Sct. Jørgensgaard var således Ringsteds første „sygehus“. Der skulle gå lange tider, inden byen fik et sygehus i moderne betydning. Det fremstod i midten af forrige århundrede.

Grundstenen til sygehuset i dag nedlagdes den 28. juli 1854, og onsdag den 1. februar 1860 blev det taget i brug. Ringsted var kun en lille by med c. 1650 indbyggere med to større gader: Nørregade og Sct. Hansgade og tre mindre gader: Sct. Bendtsgade, Søgade og Pileborggade.

Hovedinitiativtageren til oprettelsen af sygehuset var konferenceråd, by- og herredsfoged Conrad Harhoff. Forud var gået lange forhandlinger mellem Ringsted byråd og indenrigsministeriet over Sorø amt, inden sygehuset blev en realitet. Opførelsen blev overdraget den engelske ingeniør Wattson, der på dette tidspunkt var med ved anlæggelsen af jernbanen Roskilde–Korsør.

Sygehuset – den gule bygning i nuværende kompleks – var 26 x 14 m stort med et gulvareal på 450 m². Der var plads til 24 patienter på 6 fællestuer a 3 og 4 senge, 2 eneværelser og en operationsstue samt 2 badkamre beregnet til varme bade.

Personalet indskrænkede sig til een læge, distriktlæge Johan Henrik Klingberg Krebs, en økonom, Carlssen Bergmann, 2 gangkoner og en karl.

Det gamle sygehus, den nuværende „gule“ bygning, blev først udvidet i 1902–03, da en epidemibygning til 30 patienter opførtes. Se-

neren kom i 1905 en en-etages økonomibygning til. I henhold til indkvarteringsloven byggedes, da Ringsted i 1914 blev en garnisonsby, et garnisonssygehus. Dette blev senere kernen til det større sygehus. Endnu i dag ses på facaden en fronton, der taler sit martialske sprog. 1. april 1925 nedlagdes det som garnisonens sygehus og blev overdraget til byen, hvorved det indgik i det samlede kompleks. Samtidigt tilføjedes en fløj til sygehuset med 63 sengepladser, hvorved den samlede kapacitet blev på 100 senge. Det „gamle“ sygehus indrettedes til funktionær-bolig, der i 1936–37 blev forøget med den nuværende ud mod Roskildevvej.

I 1940 udbyggedes sygehuset imod øst, hvorved sengekapa-citeten kom op på 135 for endelig at se sit nuværende udseende med den ny behandlingsfløj i 1960 – 100 år efter dets oprettelse.

☆

Fattigforsorgen påhvilede før reformationen nok i nogen grad de kirkelige myndigheder, men da kronen overtog klostrene med deres store rigdomme af jord, overgik denne forpligtelse til „staten“ repræsenteret ved lensmandsvældet. Dette er beskrevet for Ringsteds vedkommende i omtalen af Sct. Jørgensgaard, som senere overgik til anstalt for fattige og invalide, der ikke kunne klare sig selv i samfundet. En overgang overflyttede man patienter til Vartov i København.

Senere blev fattigforsorgen en kommunal opgave sideløbende med velgørenhed. Pengene kom ind igennem en fattigskat, der pålignedes borgerne i købstaden til en fattigkasse, i hvilken der også tilgik bøder og gebyrer. Det kommunale fattigvæsen blev bestyret af fattigkommissionen bestående af sognepræsten, et medlem af magistraten, repræsentanter for

Fattiggården i Søgade. På dette hjørne ligger nu det nye telefonhus.

borgerne samt af byfogeden. Denne bestemmelse fremstod som en forordning i 1731.

Ca. 100 år efter nedlæggelsen af Sct. Jørgensgaard i Ringsted skænker daværende byskriver Jørgen Rothenborg sin ejendom i Søgade til fattiggård. Iøvrigt ses hans epitafium i kirken, til hvis udsmykning han har bidraget ved at

give en lysekroner, der har dannet forbillede for de i kirken senere opsatte.

Ejendommen blev ombygget i 1862, hvorved den bygning opstod, der skulle stå til det nuværende telefonhus blev opført. Ringstedes forplejningsstation var dermed nedlagt.

Hj. Thorsteinsson.

Skolerne i Ringsted

I Danmark som i andre lande oprettedes i middelalderen skoler ved flere klostre især under Benediktiner- og Dominicanerordenen. I de større byer var der „latinskoler“, hvor al undervisning foregik på latin. Ved reformationen udbedredes disse skoler, og nye blev oprettet. Ringsted fik derved også sin latinskole omkring 1570. Latin, religion og skrivning var stort set de eneste fag.

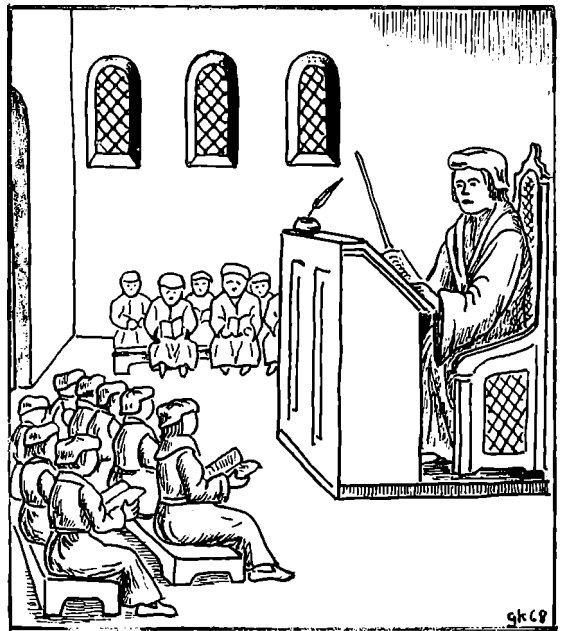
Det var et stærkt begrænset antal elever, denne skole havde, idet det er opgjort, at indtil latinskolens nedlæggelse i 1739 havde den haft 93 elever. De ældste af eleverne i latinskolen forrettede tjeneste som løbedegne (omvandrende) i byens pøgeskoler og desuden forskellige steder på landet, hvor de samlede stedets ungdom på skift i gårdene til en nødtørftig undervisning, der nærmest formede sig som en lærdom i katekismussen.

Den lærde skole havde jorder, hvis indtægter skolen nød godt af. I overtagelsespapirerne for Ringsted kloster i 1664 står til ihukommelse for hofslagter Niels Olufsen, at han er pligtig til at betale for 15 skolebørns underhold i Ringsted skole.

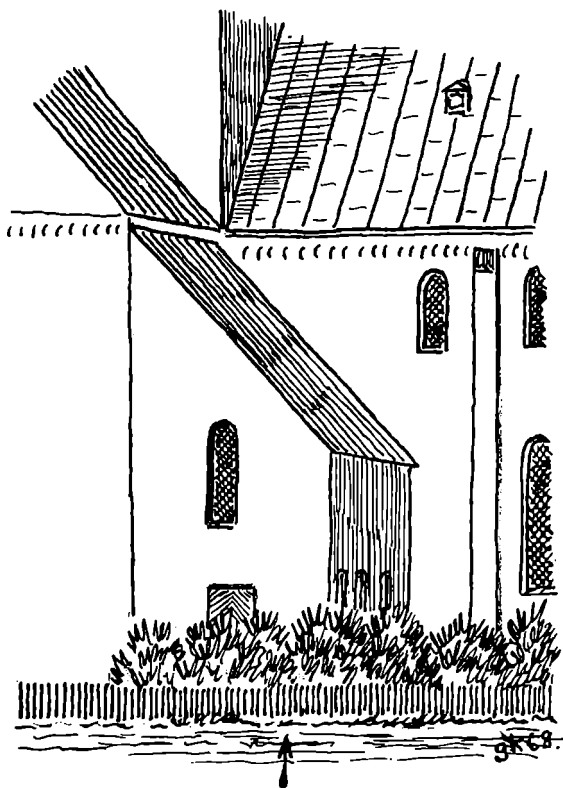
I 1739 ophævede Christian IV latinskolerne i henved 30 små købstæder – herunder Ringsted – imod at de øvrige latinskoler forbedredes ved indtægterne fra de nedlagte. Dette berører Ringsted, idet Pontoppidan i sit danske atlas skriver, at egen bymark har Ringsted ikke, men bruger ved en årlig afgift den nedlagte skoles jorder, hvis indkomster er tillagt

skolerne i Vordingborg og Køge. Ringsted fik i 1810 disse indtægter tilbage.

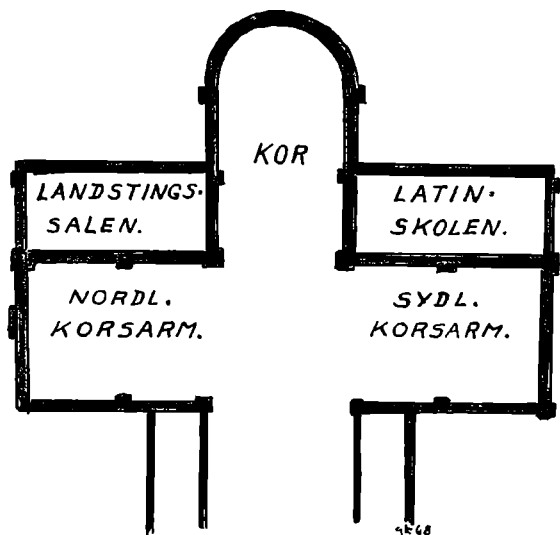
Latinskolens historie i Ringsted var afsluttet. I de mange år, den eksisterede, havde den til huse i den sydlige tværføj i Sct. Bendts kirke. I denne periode var Sct. Bendts kirke dels kirke, dels domstol, idet landstinget havde til huse i den nordlige fløj, og dels skole. Det har været en ejendommelig og enestående blanding af kirke-, doms- og skolemyndighed under samme tag. Skolen skiftede ret ofte rektorerne

En latinskoletime.

Ringsted Latinskole.

Landstingssalens og latinskolens placering.

rer, idet denne stilling nærmest var en gennemgangsstilling for unge teologer, der ventede på præstekald. I sin tilværelse har Ringsted latinskole haft 21 rektorer, af hvilke den kendteste er Laurids Olufsen Kock, digteren til „Dannevirkesangen“ – Danmarks dejligst Vang og Vænge. Den blev skrevet, efter at han havde forladt Ringsted og var blevet præst på Rønæs.

Omkring 1770 fik Ringsted en ny skolebygning, der opførtes på hjørnet af det nuværende Nørregade og Sct. Bendtsgade lige overfor tingstenene. På grunden havde der tidligere stået et værtshus.

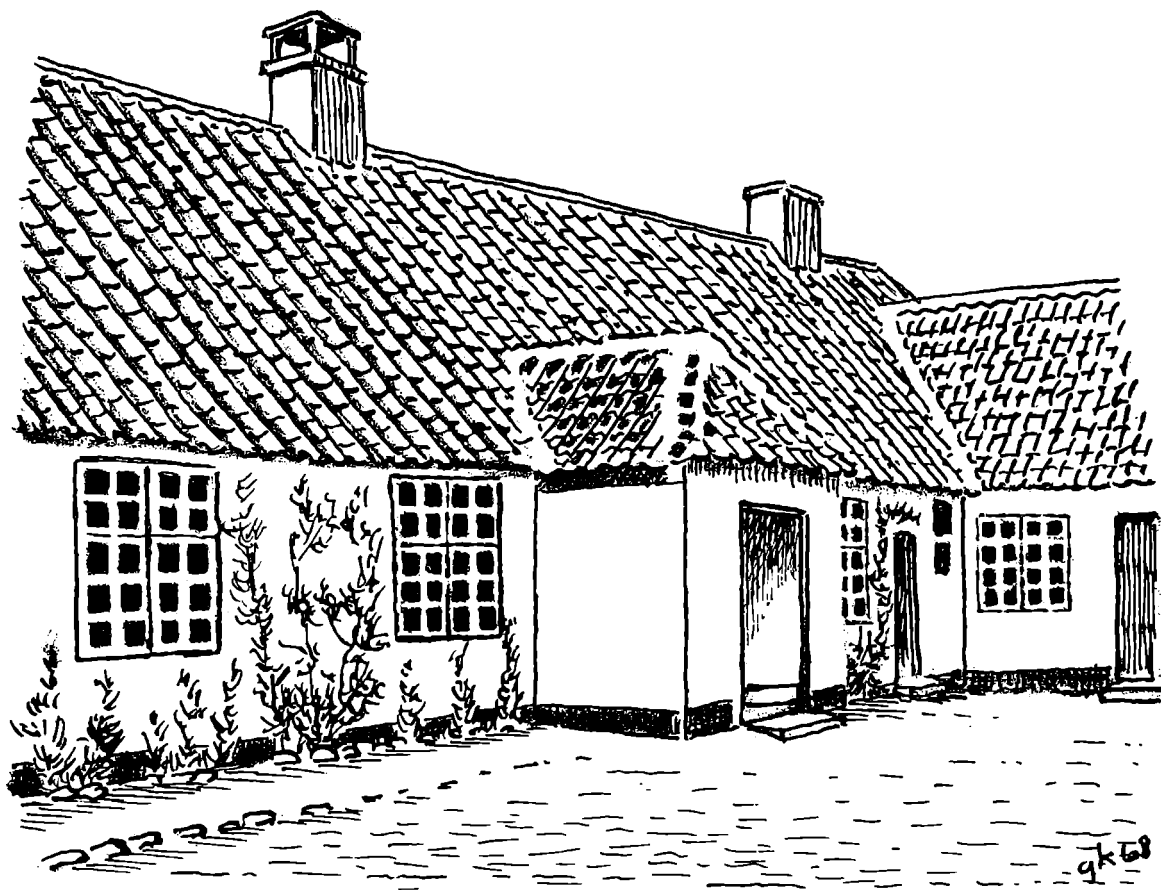
Der undervistes børnene i over hundrede år og i en periode, der blev skelsættende i dansk skolehistorie, idet den store skolekommission, der nedsattes i 1789, i året 1814 kom med skoleloven, der indførte tvungen undervisning fra det 7. til det 14. år. Skolen på torvet virkede indtil 1876, da en ny skole i Sct. Knudsgade blev taget i brug. I året 1968 er denne blevet nedrevet efter sidst at have fundet anvendelse som husvildebolig. Som skole bestod ejendommen indtil 1941.

I 1906 byggedes en ny borgerskole i paviljonsystem, den nuværende Valdemarsskole, der fik sin foreløbige bygningsmæssige afslutning i 1939. Efter 2. verdenskrig var skolen imidlertid for lille, og i stedet for at bygge en skole et andet sted i byen vedtog man at udvide den bestående skole med en aulabygning, der indviedes i 1953. Men snart var denne udvidelse også for lille, hvorfor en ny skole planlagdes. Den fik sin plads på en tidligere losseplads på arealet mellem Vestervej og jernbanen. Første afsnit blev taget i brug i 1966 og det næste året efter. Den ny skole fik navnet Dagmarskolen og den gamle Valdemarskolen.

Foruden offentlige skoler i Ringsted har der været private skoler og een eksisterer endnu –

Sct. Josephs skole. Den blev bygget under 1. verdenskrig og var i begyndelsen navnlig skole for det ret store antal børn af polske forældre, der dengang var på egnen. Senere søgtes skolen af adskillige af borgerskabets børn. Efter et svindende antal skolesøgende er nu elevtallet atter stigende, og man har kunnet foretage store udvidelser på skolen, således at den er i stand til at honorere tidens krav. Sct. Josephs skole underviser børn fra børnehaveklassen til og med 7. skoleår.

Ved århundredskiftet var der iøvrigt i Ringsted foruden den kommunale borgerskole flere privatskoler. Den største af disse var frk. Sofie Christensens privatskole, der havde til huse på „Bagevejen“ nu Schandorphsvej 25 og 27. Her undervistes eleverne helt op til konfirmationsalderen. Det samme var tilfældet i frk. Stauns skole i Sct. Knudsgade nr. 17, hvor der iøvrigt tidligere havde været posthus. Desuden var der et par såkaldte pøgeskoler: fru Thomsens skole i Dagmarsgade ved Køgevej og madam

Den gamle borgerskole på hjørnet af Norregade og Sct. Bendtsgade. Set fra gården.

Rossings skole i Sct. Knudsgade 24. Disse pøgeskoler og Sofie Christensens skole ophørte alle i 1902. Frk. Stauns skole fortsatte dog til 1905–06.

Selv om borgerskolen i 1902 således fik en større tilgang af ny elever, kunne den gamle skolebygning i Sct. Knudsgade dog huse dem alle. Der stilledes ikke store krav til lokaler dengang. Eleverne var inddelt i 16 klasser. De første 4 klasser var delt med en A-klasse om formiddagen og en B-klasse om eftermiddagen, således at parallelklasserne kunne benytte samme lokale. Fra 5. klasse sorteredes eleverne, således at de bedst begavede elever – og i nogle

tilfælde de bedrestilledes børn – kom i A-klasserne, der var en slags adgangsklasse til præliminæreksamen. A-klasserne fortsatte altså efter den skolepligtige alder med 8. og 9. klasse. Mange elever drejede det sig ikke om. I 1906 var der således kun 5 elever i 9. klasse.

I den gamle skole i Sct. Knudsgade var der foruden de ordinære klasseværelser også specielle lokaler til fysik, naturhistorie, tegning og håndgerning. Desuden boede på skolen en lærerfamilie og 2 ugifte lærere samt en skolepedel med familie. Skolegården var delt i to afdelinger af et læskur – den ene for piger, den anden for drenge. Bag skolegården lå gymna-

Den gamle borgerskole i Sct. Knudsgade. Nedrevet 1968.

stiksæl og badeanstalt. Børnene skulle deltage i badning hver 14. dag om lørdagen. Det var før de mange badeværelser tid i hjemmene.

En skolernes by er Ringsted ikke, men i tidens løb er der dukket en del faglige skoler op i byen.

De gamle håndværkerlaug var blevet ophævet ved lov af 1857. Næringsloven satte punktum for mestrenes enevælde. Herved skabtes et fagligt samarbejde i Ringsted ved stiftelsen af Industriforeningen af 1868. Første formand var kordegn Ishøj, der tillige var lærer ved skolen på torvet. I denne skole undervistes de unge, og undervisningen var gratis. Da kommuneskolen på torvet nedlagdes og flyttedes til Sct. Knudsgade, fortsattes undervisningen af tekniske elever der, indtil Teknisk Skole i Sct. Hansgade oprettedes i 1891.

Ringsted Handelsstandsforening stiftedes i 1871, men sygnede hen for dog at genopstå i 1889. Undervisningen påbegyndtes i Teknisk Skole i lejede lokaler, men flyttede senere til borgerskolen i Sct. Knudsgade. Her fortsattes undervisningen, til den nye handelsskole indviedes i Søgade i 1932. For et par år siden indledtes et samarbejde med handelsskolen i Sorø, hvorefter det officielle navn er Ringsted-Sorø Handelsskole.

I de senere år er dertil kommet en centraliseret undervisning af elever fra andre fag, urmagere, bagere og radioteknikere, hvorved unge fra andre egne af landet supplerer deres kunnen i Ringsted.

Endelig må det nævnes, at tusinder af unge

Borgerskolens præliminæreksamenshold 1906.

Øverst fra venstre: Knud Svendsen, cand. jur., borgmester i Ringsted - Christian Lysholm Hansen, cand. jur., landsretssagf., Slagelse - Ejner Jørgensen, gdr., Gummersmark - Margrethe Rasmussen, g. Lønnow, Sorø Akademi - Gartner Frederik Mortensen, Ringsted.

fra hele landet gæster Ringsted under deres værnepligt på artilleriets befalingsmandsskoler, der har haft til huse på kasernen fra 1952.

Niels-Jørgen Hansen – Karl Mortensen.

Da den røde hane galede

Ildsvåde hørte datiden til som en truende mulighed. Husenes byggematerialer var brandfarlige, og opvarmningsmulighederne var knyttet til den åbne ild.

Ringsted har været hærget af mangfoldige ildebrande. Kort efter kirkens opførelse brændte den i 1241, hvorved dens tagetage styrtede gennem det af ild fortærede bjælkeloft ned i kirken. Først i 1268 står kirken atter genopført med de hvælvinger, den fremviser i dag. Brande er beskrevne i 1534, 1550, 1590, 1693 og i 1717. Det var hver gang en katastrofe for den lille by. Der foreligger for de første brandes vedkommende oplysninger om kongebreve til klostrene i Sorø og Ringsted om hjælp til de brandlidte i form af opfordring til at levere tømmer til genopførelsen af huse og gårde.

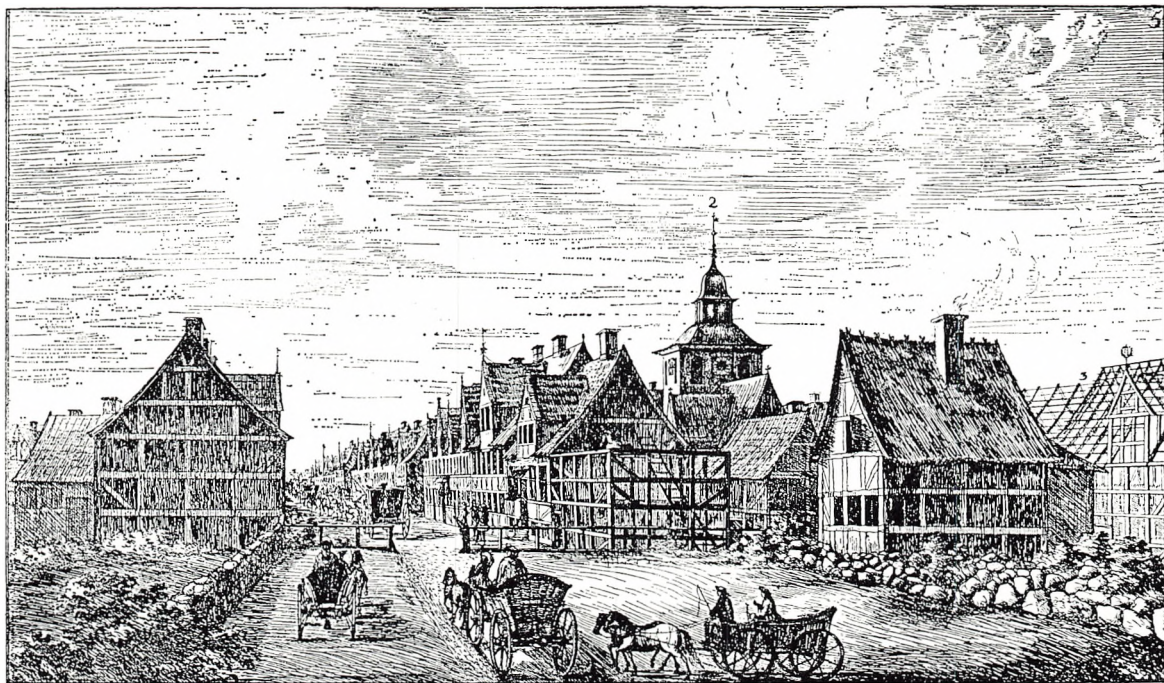
Den største brand fandt sted i 1747. 74 ejendomme brændte. Alle var på høstarbejde i dette års august måned. I Nørregade var snedker Johan Katows søn alene hjemme. Han ville skyde med sin faders luntebøsse. Snart var stråtag, risgærder og hjemkørt korn i flammer. Den heftige storm den pågældende dag fik ilden til at vandre fra hus til hus. Hele byen fra Vesterbom (udfor de Mahlerske huse) til Nørrebom (ud for sygehusets funktionærbolig) indtil Pileborggade gik op i luer. 5 gamle mennesker indebrændte. 4/5 af byen gik tilgrunde. „Det var kun ved den naadige Guds Hjælp og Frederik d. V's Gavmildhed“, at alle de ødelagte pladser blev genopbygget. Byen

blev først genrestaureret i 1749. Stor fattigdom herskede, ja, kærnerens regnskab var brændt. Så fattig var byen, at da kongen året efter besøgte Ringsted, havde byen ikke råd til at betale musikanterne, men kærneren måtte lægge ud af sin egen lomme. Men kirken og klostret blev skånet i denne omgang.

Den omstændighed, at der ikke var brandmure mellem husene, forstærkede skadernes omfang. Ilden havde fri passage hele husrækkerne ned under hustagene. Det var dyrt for byen. Brandforsikring kendtes endnu ikke. Købstædernes almindelige brandforsikring oprettedes først i 1761.

I 1806 galede hanen atter over Ringsted. En landstrygers tobakspibe antændte eet af klostrets avlsgårdes udhuse. Bygningerne var tildels sammenbygget med kirken, og de var stråtækte. Det ældgamle Benediktinerkloster brænder. Flammerne finder vej til Sct. Bendts kirke, og dets blytag strømmer glødende ned langs murene. Tårnets kuppel (Lave Becks „bikube“) med klokkerne styrter ned, mens Valdemarstidens hvælvinger holder. Den vestlige hvælvning skørner, men da er faren, for at kirken nedbrænder til grunden, overstået.

121 ejendomme i byen brændte. Kirken var en ruin, hvor vejr og vind uhindret fra vest kunne stryge ind. Hjælpsomheden var stor, og ved indsamlinger af penge blev byen endnu engang genrejst. Og fra nu af krævedes tegltag på alle huse. En nedsat bygningskommission skulle overvåge, at alt gik rigtigt til. Kir-

Den 13de Maj Kl. 10. Formiddag. Ringsted 2 Kirken, 3. de Kl. 10. Sør enbni flaar
 Rusfere de Kongen Ser igennem i Bygning, efter Branden som var 1747.

Indkørsel til byen fra nord den 13. maj 1749, da Frederik d. 5. kørte igennem. Byen er under genopbygning efter branden 1747.

ken, der var blevet en ruin, anvendtes pietetsløst som kornmagasin af borgerne, og da engelske tropper under Napoleonskrigene i 1807 rykkede ind, brugte disse kirken til hønemagasin.

Der var ingen midler til kirkens genrejsning i den første tid. Initiativet dertil skulle komme fra tilrejsende nye borgere. I 1813 og 1814 kom dygtige mænd til Ringsted, den ene præst, senere biskop i Århus, P. H. Mønster,

den anden byfoged Conrad Harhoff. Kirken blev ved deres hjælp genrejt dels ved indsamling af penge, dels ved optagelse af lån. Hele udgiften til genrejsningen beløb sig til 11,653 rigsdalere. Genindvielsen kunne finde sted den 26. oktober 1817.

Klostrets historie som bygning på sin gamle plads havde omsider fundet sin afslutning.

Hj. Thorsteinsson.

Lidt om nyhedsformidlingen

I analfabetismens tid var nyhedsformidlingen mundtlig. Først ved undervisningspligtens indførelse i Danmark i 1814 har man øjnet muligheder for trykkeopfindelsens udnyttelse. Men der skulle gå mange år, inden Ringsted fik sin første avis – sent blandt andre byer på Sjælland.

Det skete ved nytår 1853, hvor første nummer af „Sjællandsposten“ blev udgivet under redaktion af bogtrykker Christian Schou.

Fremskredne byfolk læste københavneraviserne „Dagbladet“, „Københavnsposten“, „Fædrelandet“ eller „Berlingske Tidende“. På landet læstes bondevennebladene „Almuevennen“ – senere kaldet „Folketidende“ – samt „Morgenposten“.

I den første avis skrev Schou, at det ikke var uden betænkeligheder, at han påbegyndte udgivelsen, men „respektable folk har lovet bistand“. Herudover lover han, at avisen skal blive „redigeret i demokratisk ånd“. Avisen udkom i begyndelsen 2 gange om ugen og senere 3 gange. Om indholdet må siges, at de lokale meddelelser er meget sparsomme. Avisen havde en vis forbindelse med „Dagbladet“, hvorved dette kunne meddele forskellige nyheder til provinsen. Der skal nævnes som kuriosum enkelte begivenheder, f. eks. at der i september 1853 var kolera på egnen. Der var koleraepidemi i København, men en større udbredelse omkring Ringsted har den dog ikke haft. Af andet nyt kan nævnes grundstensnedlæggelsen af den store banedæmning

over Næsby å (Ringsted å) den 15. maj 1854. Kort tid efter, den 29. juli 1854, nævnes grundstensnedlæggelsen til byens sygehus. Iøvrigt var avisen optaget af et husvildeproblem i 1855, hvor de mange arbejdere, der var beskæftiget ved baneanlægget over Sjælland, skulle have bolig. Der holdtes således i Ringsted en koncert til fordel for de „Husarme“ i byen. Iøvrigt kunne det til tider gå så som så med arbejdet på anlægget, når de mange fremmede og til dels udenlandske arbejdere kom i totterne på hinanden og med ledelsen i løbspørgsmål.

„Sjællandsposten“ repræsenterede partiet Højre og udkom til lidt ind i dette århundrede, hvor det efterhånden mistede sin betydning og sygnede hen. Avisen havde til huse i Nørregade hos spækhøker og vognmand Bruhn.

I 1871 kom der en ny avis under navn af „Folketidende for Midtsjælland“, der den dag i dag eksisterer i sammenslutning med andre ligesindede aviser som „Dagbladet“ fra 1962. Den udkom i kvartformat med 3 spalter. Dens opgave var stort anlagt: Udbredelse af sand og gavnlige oplysninger blandt stedse flere og flere. Stifteren var P. Chr. Zahle, folketingsmand fra 1872–81, i hvilket år han trak sig tilbage til et præstekald efter stærke brydninger i partiet Venstre, hvor han støttede den Berg'ske linie.

Forsiden af første nummer af Sjællandsposten.

Avisen tryktes det første år i København, men senere i amtstuegården, hvor der indrettedes et trykkeri. I 1875 flyttede bladet til Sct. Knudsgade indtil den endelige indrykning i den ny ejendom i Søgade i 1898.

Bladet havde herefter vekslende redaktører bl. a. den nedenfor nævnte H. Glud samt igennem 31 år den historisk interesserede redaktør og folketingsmand J. V. Christensen, hvis mange artikler om Ringsted er af stor og oplysende betydning.

De stærke brydninger indenfor Venstre resulterede lokalt i, at „Folketidende“s daværende redaktør, cand. jur. H. Glud, der havde radikale anskuelser politisk, blev opsagt. Han påbegyndte herefter sammen med meningsfæller „Venstres Folkeblad“, der første gang udkom 1. oktober 1891 – en lille avis, der kæmpede for sine anskuelser. Oprindeligt var det en lille kreds af interesserede, der påtog sig de økonomiske forpligtelser. I 1894 overtog Glud bladet i forpagtning og i 1899 som ejendom. Da han var rejst fra byen i 1902, fordi han var blevet birkedommer på Samsø, dannedes et aktieselskab. Som redaktør valgtes Niels Bransager. I 1911 omdannedes bladet til et andels-

selskab. I 1957 gik bladet ind som dagblad, men fortsætter som ugeblad.

„Venstres Folkeblad“ begyndte sin virksomhed i bygningen „Central“, der lå på torvet foran kirken og blev nedrevet ved kirkens frilæggelse i 1930'erne. I 1918 rykkede bladet ind i det nuværende hus beliggende i Søgade.

I 1899 begyndte udgivelsen af Sydsjællands Social-Demokrat som det første socialdemokratiske blad på Sjælland. Byer som Slagelse, Sorø og Korsør var med, men ikke Ringsted. Den først i 1924 åbnede Ringsted-Næstvedbane har sikkert medvirket hertil. Dog fik bladet fra starten 22 abonnenter i Ringsted. Den 1. oktober 1907 fik bladet fast lokalredaktion i Ringsted. Som bladets redaktør ansattes typograf H. K. Hækkerup, der fortsatte til 1929, hvor han ønskede at trække sig tilbage bl. a. for at varetage sin borgmesterpost i Ringsted. Få uger senere døde han. Han var en mand, der energisk repræsenterede arbejderstanden igennem de mange år. Lokalredaktionen havde oprindeligt til huse på torvet over det daværende hotel „Royal“, senere flyttedes det til Bøllingsvej, hvor Hækkerup boede, for nu at findes i Tinggade.

Hj. Thorsteinsson.

Det kulturelle Ringsted

Ringsted er repræsenteret i national malerkunst og litteratur, idet såvel malere som litteraturer er opvokset i byen. Inspirationen til deres kunst har de hentet for størstedelen andetsteds fra.

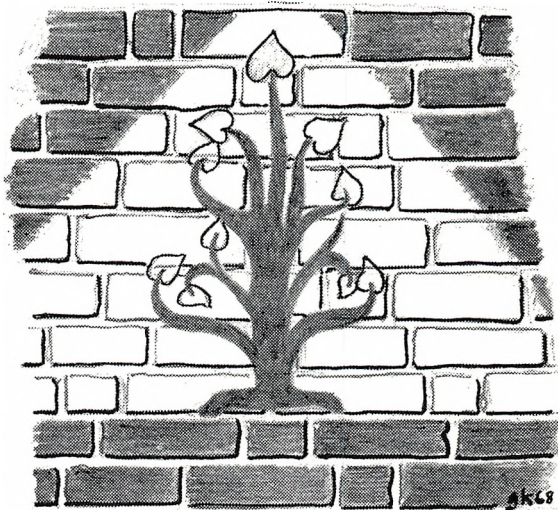
Nogle af landets rigeste og værdifuldeste kalkmalerier findes i Sct. Bendts kirke. Ældst er Kristusfiguren fra c. 1235, der dog – fremdraget på pillen i nordre korsfløj ved restaureringen af kirken i begyndelsen af dette århundrede – var så ødelagt, at kun et planteornament på hvid bund fremtræder i dag. De store billeder mellem og udenom korrundingens nedre vinduer stammer fra c. 1268, da kirken genindviedes efter en brand. De bærer præg i farver og udførelsen af romansk kirkekunst. Billederne i den store korshvælving er fra c. 1300. Det er Danmarkshistorie og religion, der går op i en højere enhed til opbyggelse for det daværende kirkefolk.

To store malere er født i Ringsted: Jørgen Roed og Fred. Vermehren. Begge er født omtrent på samme sted i byen i Sct. Hansgade, men med 15 års mellemrum, Roed i 1808 og Vermehren i 1823. Roeds fader var en velstående vognmand, Vermehrens fader glarmester. Roed blev på kunstakademiet elev af Eckersberg, en af dansk guldalderens store malere, og Vermehren blev elev af Roed. Som datidens malere rejste de til Italien for at studere. Både under udenlandsrejserne og efter udførte de store værker, og begge blev de professorer ved kunstakademiet i København. De

døde henholdsvis 1888 og i 1910. Jørgen Roed ligger begravet i Ringsted, Vermehren i København. Et af Jørgen Roeds store værker befinder sig i Ringsted i Sct. Bendts kirke: Simons og Annas møde med frelseren.

Bedømmelse af deres betydning falder uden for denne skildring. Men det må huskes, at deres tid ligger lige før impressionismens tid med dens gennembrud i Frankrig. De repræsenterede den gamle klassiske malerkunst med italiensk inspiration.

Digteren Sofus Schandorph fødtes i Ringsted i 1836 som søn af daværende postopsynsmand J. F. Schandorph. Han er Ringsteddig-

Det ældste kalkmaleri i Sct. Bendts kirke.

*Den hellige Katharina.
Kalkmaleri i koret i Sct. Bendts kirke.*

ter i den forstand, at han er skildrer i sine bøger af det gamle Ringsted. Nok er det sagt, at tildragelser, som han beretter, ikke er fotografisk gengivet, men det tilkommer digteren at fabulere. I sit forfatterskab har han – således som hans ven og bysbarn Otto Borchsenius, litterat og fremtrædende kritiker ved „Fædrelandet“, senere „Dannebrog“ har fremhævet – mere sans for småstadens originaler og øv-

rige personligheder end for omegnens landskabelige skønhed. En anden kritiker, professor Østergaard, finder, at hans syn på bønder og almuefolk er for ensidigt. Men han var på frisindets side politisk og gik varmt ind for at bryde enevældens lænker i dennes sidste år. Schandorph døde i 1904.

Hans Ringstedminder findes i bøgerne: Oplevelser (1889) og i anden del: Oplevelser (1898), hvoraf den første beskrives som den mest morsomme og levende, den sidste mere gammelmandssnakkende.

Også Ringsteds æresborger udnævnt ved byens 500-års købstadsjubelæum i 1941, nu afdøde professor Vilhelm Andersen, er opvokset i byen, født i Nordrup præstegård i 1864. Som 7-årig kom han til Ringsted, hvor faderen var blevet provst. Han var i årene 1908–1930 litteraturhistoriker ved Københavns universitet. Talrige værker har han udgivet. Det største og hovedværket: Tider og typer af dansk ånds historie er en bredt anlagt undersøgelse af det antikke grundlag for europæisk ånds historie. Kuriøst kan det nævnes, at han har skrevet teksten til komponisten Carl Nielsens opera: Maskerade. Vilh. Andersen døde i 1953.

For fuldstændighedens skyld skal sidst anføres, at Ringsted af een af dets tidlige borgere, den førhen omtalte rektor ved latinskolen Laurids Kock, omkring 1673 er beskrevet i et lille digt, der fortæller lidt om byens mennesker og deres tid. Der fortælles om et jævnt og virksomt liv, krydret med øl og brændevin, men også lidt om erhvervslivet så lydende: Da vi ei Skibe har, her ingen Skibe strander, af enist lille Sø vi all vor Fæmon vander. For Kiøbmænd og Trafich har Ringsted meget godt, derfor mand sielden hør her spilles Bancherott –

Hj. Thorsteinsson.

Ringsteds gade- og vejnavne

En by kan fortælle sin historie ved de navne, den giver sine færdelsårer. Den opvoksende slægt og de tilflyttende får derved et tværsnit af byens liv gennem skiftende tider. Ringsted bys gade- og vejnavne giver et sådant indtryk. Læses navnene, manes minderne frem om dens historie i oprindelse og udvikling. Kirkeanliggender, kongelig æt og borgervirke taler til trafikanten fra gade- og vejskiltene. Her følger en alfabetisk gennemgang af gader og veje, der med deres navn er med til at fortælle træk af byens historie.

Amtstue Allé

Amtstuegården, den nuværende ungdomsgård, var i mange år bolig for de skiftende amtsforvaltere. Dette embede ophævedes i 1867, og Ringsted-området blev lagt ind under Roskilde amtstue.

Vilhelm Andersens Vej

Professor Vilhelm Andersen var litteraturforsker og dertil en gudbenådet oplæser. Han fødtes i 1864 i Nordrup præstegård som søn af pastor Andersen. Som 7-årig flyttede han til Ringsted, da faderen blev provst her. Vilh. Andersen blev udnævnt til æresborger i Ringsted i 1941 og døde i 1953.

Sct. Bendtsgade

Sct. Bendtsgade hed oprindelig Klosterstræde. Dens nuværende navn har den fået fra kirken

og klostret, som hørte under Benediktinerordenen, der var stiftet af Benedict af Nurcia i det 6. århundrede.

Bøllingsvej

Bøllingsvej hed tidligere Bagvejen (sammen med Schandorphsvej). Læge Daniel Bølling var læge i Ringsted fra 1861 til 1912. Han boede i huset på hjørnet af Bøllingsvej og Sct. Knudsgade. Her har senere boet lægerne Gregers Panduro og H. C. Tryde. I huset er der nu kontor for jern- og metalarbejdernes fagforening.

Cillesvænge

Navnet stammer fra et gammelt matrikelkort.

Dagmarsgade

Dronning Dagmar, Valdemar Sejrs første hustru, blev begravet i Sct. Bendts kirke 1212.

Sct. Gertrudsallé

Sct. Gertrud var de vejfarendes skytshelgen. Ifølge Resens atlas skal der ved den nordre ende af Nørregade have ligget et Sct. Gertruds kapel.

Graversensvej

Borgmester, overretssagfører G. Graversen (1865–1927) stammede fra Vestjylland. Direktør i Ringsted Bank og fra 1917 byens første folkevalgte borgmester.

Hagbardsvej

Sagnet om Hagbard og Signe henføres bl. a. til Sigersted vest for Ringsted. Her ligger to høje med de to personers navne.

Sct. Hansgade

Gaden går gennem det gamle Sct. Hans sogn. Byens første sognekirke lå, hvor nu biblioteket ligger. Der findes stadig skeletrester, når der graves i terrænet på dette sted.

Harhoffs Allé

Konferensråd Conrad J. Harhoff (1785–1871) var by- og herredsfoged i Ringsted 1814–1869. Han var byrådets myndige og tildels diktatoriske leder. Var meget virksom ved bl. a. kirkens restaurering efter branden 1806 og ved oprettelsen af Ringsted sygehus i tresserne.

Havemøllevej

Navnet stammer fra den mølle, der i gammel tid lå, hvor vejen går over åen; den hed Have (eller Hauge-) Mølle. Dette navn har den måske fået efter Munkehaveskoven, som en gang bredte sig på dette areal.

Hovmarksvej

Arealet er den gamle Hovmark, hvor omegnens hovbønder arbejdede for lensmanden på Ringsted kloster.

Hækkerupsvej

Vejen er opkaldt efter redaktør H. K. Hækkerup (1876–1929), som stammede fra Tybjerg sogn og efter en uddannelse som typograf gik over i journalistik. I 1907 blev han lokalredaktør af Midtsjællands Socialdemokrat. Fra 1920 til 1929 var Hækkerup kredsens folketingsmand for socialdemokratiet og sine to sidste år tillige byens borgmester. Alderdomshjemmet på denne vej er især Hækkerups værk.

Sct. Jørgens Allé

Hele dette område er udstykket fra Ny Sct. Jørgensgård, som er en udflyttergård fra Sct. Jørgensgård i Nørregade, som havde sin jord her. Sct. Jørgensgårdene var i middelalderen spedalskhedshospitaler.

Sct. Knudsgade

Gaden er anlagt i 1872, efter at husrækken ved torvet blev gennembrudt, da den gamle provstegård blev nedrevet. Gaden hed oprindeligt Nygade, men er nu opkaldt efter Sct. Knud Lavard, der som den første af Valdemarernes slægt blev begravet i kirken i 1131.

Korsevænget

Navnet stammer fra Korsevad, som er overgangsstedet, hvor hovedvejen føres over åen. Dette har også givet navn til den eksternatskole, der ligger lige syd for svinget på hovedvejen, og som tidligere var godsforvalterbolig under Ringsted kloster.

Dronning Margrethesvej

Dr. Margrethe ligger ikke begravet i Ringsted, men kan mindes ved, at hun lagde Sæby i Løve herred til Ringsted kloster og skænkede det 2000 lybske mark. Hun er begravet i Roskilde.

Parkstræde

Mellem Sct. Bendtsgade og Parkstræde lå engang et værtshus, Store Værtshus, med tilhørende have med et vandhul, en såkaldt park, kaldet Værtshusparken. Strædet hed tidligere Værtshusparkstræde.

Pileborggade

På gamle kort over byen forekommer i området mellem Pileborggade og Sct. Hansgade en stor gård kaldet Pileborg.

Jørgen Roedsvej

Jørgen Roed er født 1808 i Sct. Hansgade på det sted, hvor nu Tinggade munder ud. Han blev en kendt kunstmaler og har bl. a. forevigt sit hjem med billedet „Sjællandske bønderpiger hæger sig ved brønden“ og med billedet fra haven, hvor man ser døbefonten fra Sct. Bendts kirke.

Schallemosevej

Tømmerhandler N. Schallemose var født på Fyn 1857. Som 24-årig kom han til Ringsted, hvor han overtog en tømmerhandel, som han oparbejdede til et stort foretagende. Virksomheden gik senere ind i det nuværende Ringsted Cementstøberi og Tømmerhandel A/S. Schallemose var bl. a. medlem af byrådet og af bankens bestyrelse. Død 1929.

Schandorphsvej

Vejen dannede tidligere sammen med Bøllingsvej „Bagvejen“. Det nuværende navn er til minde om digteren Sophus Schandorph, som blev født i Ringsted 1836 som søn af postopsynsmand J. Fr. Schandorph. Barndomsbyen og egnen deromkring danner grundlag for store dele af hans digtning.

Signesvej

Se under Hagbardsvej.

Søgade

Der var tidligere en sø, hvor nu gadens vestlige husrække og klosterlunden ligger. Ved op-

gravninger støder man ofte på mindelser herom.

Teglovnsvej

Navnet minder om, at der engang har ligget et teglværk i denne del af byen. Dammen i lystanlægget er en gammel teglgrav, men hvor ovnen har været, vides ikke. Endvidere kan det nævnes, at den nordlige sø i anlægget tidligere kaldtes Teglovnsparken, mens den sydlige hed Svaneparken (jfr. „Parkstræde“).

Valdemarsgade

Der er tre Valdemarer begravet i Sct. Bendts kirke, Valdemar d. Store, 1182, Valdemar Sejr, 1241, og endelig dennes søn, prins Valdemar, 1231.

Vermehrensvej

Johan Fr. Vermehren fødtes 1823. Hans fader var glarmester og var nabo til Roeds. Vermehren tog undervisning hos Jørgen Roed på kunstakademiet og blev lige som denne en kendt maler. Blandt hans kendteste værker er „Fårehyrden på Heden“, „Sædemanden“ og „Reservesoldatens Afsked“

Ærtekildevej

På de gamle kort findes på marken her i nærheden et sted kaldet „Ærtekilden“, og efter sigende var vandet fra denne kilde særlig godt til at koge gule ærter i.

Niels-Jørgen Hansen.

En tur gennem Ringsted

Fra Benløse Runding op ad Roskildevej kommer man fra nord ind i Ringsted by. Oprindeligt gik vejen mod Roskilde nord for den nuværende stik fra Benløse Runding ud til landsbyen Benløse, men ved de store vejbygningsarbejder i slutningen af 18. århundrede opstod den nuværende linieføring – og nu – snart to hundrede år senere – er den ny udstukket til bygning i den kommende tid.

Fra gammel tid hed stykket fra rundingen op til byen „Strædet“ – en ældgammel betegnelse for hovedfærdssåre. Af kongebreve fra 1600-tallet og fra Ringsted klostres jordebog fra 1767 nævnes dette stræde. Langs begge sider af strædet løb et stengærde. Afstanden mellem gærderne har været meget bred og vejen bredere end i dag. Jordoverfladen var lavere mellem gærderne end udenfor. Da Ringsted sygehus blev bygget, fjernedes gærderne på dette sted, og siden blev de fra tid til anden nedrevet. Omkring århundredskiftet blev mange af stenene hugget til skærver som nødhjælpsarbejde.

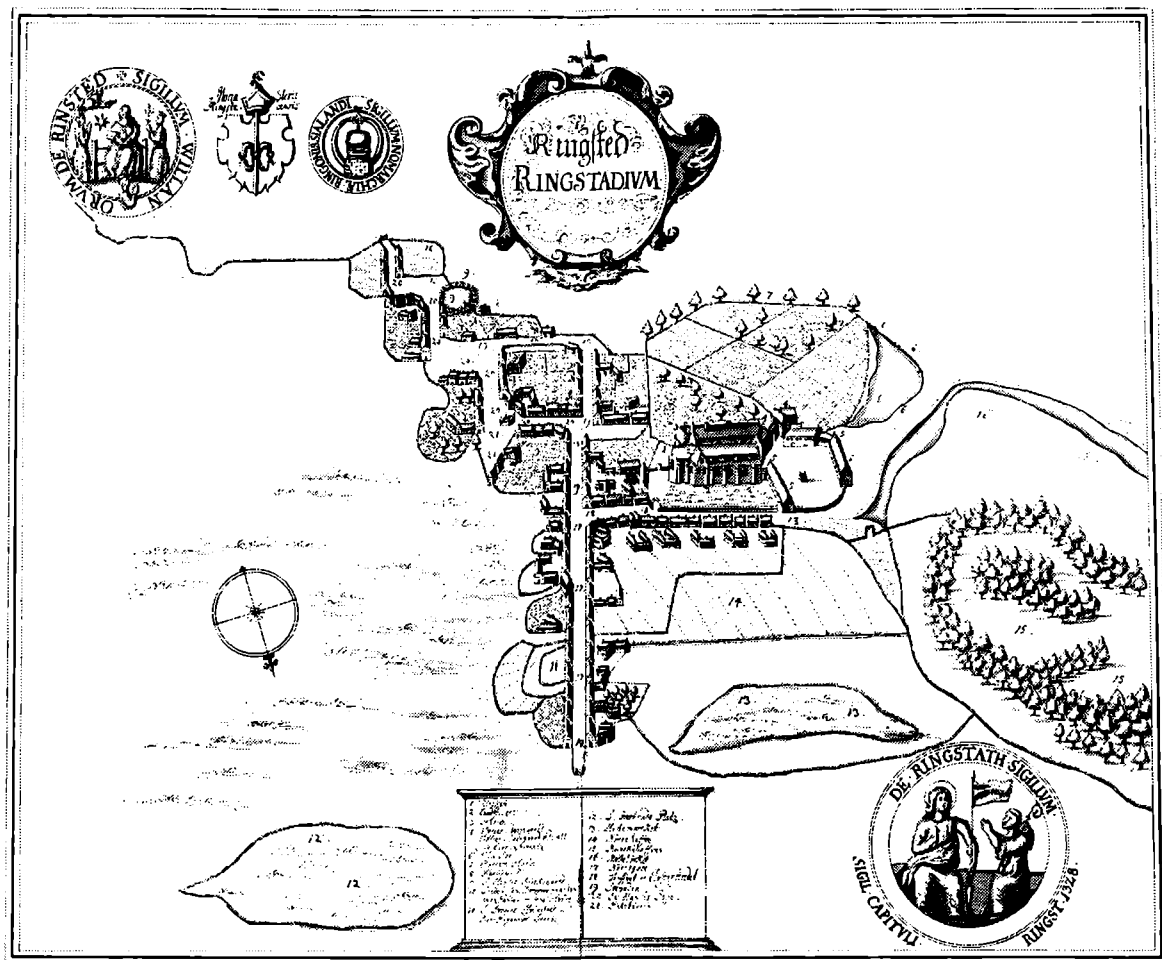
På gamle kort over Ringsted ses der at have været marker nord for Roskildevej og Nørregade således „Hestemarcket“ – hvem ved, måske en dyrskueplads? Og ved den nordre ende af Nørregade er der en betegnelse på et kort af et Sct. Gertruds kapel – et kapel for vejfarende, således som de den dag i dag ses i de katolske lande.

Omtrent hvor tuberculosestationen i dag ligger, stod Nørrebom. Her skulle betales accise,

en indførelstold på varer til byen til beskyttelse af handelen. Den første forordning kom i 1657. Dertil kom en formalingsafgift for korn og en brændevinsafgift. Disse embedsforretninger ophørte i 1851. Ved bommen opkrævedes også bompenge med varierende takster for ridende og kørende ud fra vognstørrelserne samt milepenge for fragtmandskørsel. Sådanne afgifter skulle iøvrigt betales på vejen mod København for hver mil. Der har ligget tilsvarende opkrævningssteder i Ortved og i Osted.

Om vejbelægningen ved vi ikke meget. I Nørregade har der muligvis været en stenrække i midten af gaden. Vi kender lidt konkret om forholdene i Ringsted by fra en strid mellem Benløse bymænd og borgere i Ringsted om græsningen på Benløse fælle. I kongebrev af 1581 nævnes de „på Nørregade i Ringsted fra Kornbroen boende Borgere“. Det er udlagt som den bro (altså brolægning), som borgerne gav en kornydelse for at få vedligehold af klostret. Kan hænde, den har haft noget at gøre med den hestemølle, der har ligget på hjørnet af nuværende Sct. Knudsgade på torvet.

Nørregade er een af de ældste gader i byen. Bebyggelsen har været vekslende – nedbrændt og genopbygget – gennem tiderne. I Nørregade ved „Irma“ lå den gamle Sct. Jørgensgaard, der tidligere er omtalt. Overfor i gaden lå skrædder Johan Katows hus, hvor sønnen ved uforsigtighed blev årsag til den store brand i 1747. Vort nuværende apotek blev indrettet

Ringsted år 1670, efter Resens Atlas. (Syd opad).

1. Kirken, 2. Landstinget, 3. Skolen, 4. Klosters borggård, 5. Klosters ladegård, 6. Lille sø, 7. Klosters have,
8. Rådhuset (på hjørnet af St. Hansgade og Sogade), 9. Sct. Hans kirkegård, 10. Dommergårdens sted, 11. Sct. Jørgens Hospital, Kirkegårdsstræde, 12. Sct. Gertruds Plads, 13. Hestemarked, 14. Norrehave, 15. Munkehaven,
16. Møllelocken, 17. Norregade, 18. Torvet og Klosterstrædet, 19. Sogade, 20. St. Hans sogn, 21. Pileborg.

i en tidligere købmandsgård i 1867, hvortil det flyttede fra en bindingsværksbygning lige overfor. Længere nede i gaden ligger „Postgaarden“, hvis midterparti er den ældst bevarede bygning i byen bortset fra kirken. Ved branden 1747 nedbrændte tre huse, hvor nu „Post-

gaarden“ ligger. Husene genopførtes, men brændte atter i 1794, hvorefter „Postgaarden“ blev opført af købmand Peder Freisleben. Han var på sin tid en anset borger i byen, og dertil var han postbefordrer og gæstgiver. 1837 tilbyggedes huset en første etage, og i 1847 åb-

nedes en midterindgang i huset, idet der tidligere havde været indgang i begge sider af bygningen. I 1889 forlængedes ejendommen til begge sider.

Før jernbanens tid var Ringsted et midtpunkt i trafikken over Sjælland. Fragt- og personbefordringen påhvilede vognmændene i byen. Det var oftest en gæstgiver, der samtidig var opsynsmand ved befordringsvæsenet. Han skulle holde diligencerne i orden og sørge for indkvartering af rejsende. „Postgaarden“ har over sin portal inskriptionen „Kongelig Postgaard“ med forgyldt krone, posthorn og forgyldte løver som et minde om tidligere tid.

Ved siden af „Postgaarden“, hvor Sct. Knudsgade munder ud i torvet, lå fra 1747–1872 præstegården, der blev nedrevet ved gadegennembrydningen. En tidligere præstegård har i følge et brev fra 1590 ligget i Klosterstræde (Sct. Bendtsgade). En ny præstebolig byggedes i 1872 (det nuværende børnehjem i Sct. Knudsgade), der anvendtes til dette formål til 1924. Præsten flyttede herefter til den nuværende bolig, der er den gamle forpagtergård til Ringsted kloster.

Drejer vi om ad Sct. Bendtsgade, ligger på den ene side det nye rådhus og på den modsatte hjørne det sted, hvor et tidligere skolehus har ligget. Efter branden i 1806 opførtes en postgård på det nuværende rådhus' plads. Bygningen overtoges i 1826 til rådhus, hvor det i 1934 veg for det nu byggede.

I svenskekrigenes dage var selve Carl Gustav i byen. Hvor han har taget ophold, ved man ikke med sikkerhed. Der tales om Ringsted kloster, hvor der i forvejen var stor indkvartering. Men der nævnes også en kro, der har ligget der, hvor rådhuset nu er. Her modtog hans udsendinge forhandlere fra den danske konge. De to rigsråder Christen Skeel og Mogens Høg, fik som svar på deres anmod-

ning om forhandlinger med Carl Gustavs yndling, grev Schlippenbach: „Det er klart, at Danmarks sidste Time er kommet. Forøvrigt kan det være lige meget, om Eders Konge hedder Carl Gustav eller Frederik, naar blot I redder Eder fra Undergang“. – – – og kong Frederik svarede, da han fik denne meddelelse: „Den ædle Fugl dør i sin Rede“.

På den modsatte side af gaden ligger konferensråd Harhoffs gård, der tidligere har tilhørt købmand og ritmester Peder Freisleben. Freislebenslægten var i sin tid en kendt familie i Ringsted. Stamfaderen var som hvervet rytter i lejetropper indvandret fra Sachsen omkring 1700. En gravsten over dennes søn findes på Sct. Bendts gulv lige ved prædikestolen. Det var i Freislebens gård, at Sorø apotek i 1808 påbegyndte sin filial i Ringsted.

Hvor lægerne Worm i dag har til huse, lå den gamle doktorgård, der nedrevedes i 1942. Den var opført lige efter branden i 1747 som en avlsgård tilhørende en Jens Juul. Om ham hedder det et sted: „Jens Juul er nylig kommet til Byen, Avlsmand og holdt Værtshus, Kone og en Del smaa Børn“. Gården tilskødedes 1754 til kgl. Majestæts Regiments-Kvartermester Christian Friborg, der beholdt den i 10 år. Indtil 1848 har den haft vekslende ejere, da den erhvervedes af distriktslæge Johan Krebs, den første sygehuslæge. Ved dennes død i 1882 overtoges den af læge N. Christoffersen, og dennes slægt beholdt den i eje til læge Johs. Worms overtagelse af ejendommen i 1930.

Overfor, hvor de nu nyrestaurerede Mahlerske huse ligger bibeholdt som karakteristiske borgerhuse ved det monumentale kirkehus, lå Vesterbom med tilsvarende funktioner som Nørrebom. På den modsatte side ligger amtstuegården, der i sin oprindelse var hovedgård under Ringsted kloster, men i følge skødepro-

Postgården før ombygningen i 1880'erne. Mod højre ses derefter provstegården og sparekassen.

tokol frasolgt i 1726. Den har ført en omskiftelig tilværelse som bopæl for amtsforvaltere, indtil dette embede blev ophævet i 1867. 1871 fik „Folketidende“ sit første hjemsted her. Omkring begyndelsen af dette århundrede var der forlystelsespark her bl. a. ved de såkaldte „sygekassefester“ arrangeret i socialt øjemed.

Sorøvej passerer kirkelunden, hvor klosterets avlsgård har haft sine bygninger. „Den første bonde i kongens råd“, Ole Hansen, har her sin mindesten.

På torvet ligger de tre tingsten. Om de har været dette eller blot er torvesten, er endnu ikke klarlagt. Da spanske tropper under Napoleonskrigene i 1808 havde ophold i Ringsted, opslog de deres alter her, og ved disse

sten fandt den sidste kongehyldning i Danmark sted i 1584 for den senere Christian d. IV på en balustrade med rødt fløj, hvor de repræsenterende stænder bøjede sig for majestæterne. Og her dræbtes i 1535 fru Anne Meinstrup til Valsøllille, da hun modigt som den eneste af adelsstanden sammen med sine to datterdøtre mødte frem i grevefejdens dage. Legenden beretter, at hendes krop blev revet i tre stykker – et for hver sten. Hendes børnebørn reddede sig ved at søge tilflugt i Sct. Bendts kirke.

I forrige århundrede op til 1930'erne var købmandsgårde og handelshuse bygget tæt op til kirkens kor og dækkede udsynet til kirken fra torvet. Disse blev nedrevet, således at kir-

Sct. Bendts kirke før branden 1806. Bag postvognen ses den gamle postgård.

ken i dag frembyder den skønhedsværdi, der er den værdig.

På den modsatte side af torvet lå i ældre tid gårde, således vognmand og avlsbruger Langes gård, i hvilken der indrettedes „Langes kælderstue“. Senere fandtes her „Hotel To Træer“. I 1886 besad vognmand Rossing en gård, der i 1886 solgtes ved auktion, hvorefter det gamle „Hotel Casino“ blev bygget. I 1935 solgtes dette til Ringsted bank, blev nedrevet, hvorefter det ny „Casino“ tegnet af professor Palle Suenson opførtes.

På hjørnet, hvor „Børsen“ ligger, og hvor Ringsted Bank oprindelig havde lokaler, lå „Carl Niensens Hjørne“, der var en bevært-

ning. Oprindelig havde her Chresten Nielsen omkring midten af sidste århundrede „Logi for simple Reisende“. Det berettes, at det var Carl Nielsen, der skulle være initiativtager til „Gardistens Gravsted“ foran den nuværende Postgaard, idet man ved hestemarkedet – og især efter dette – skulle have en lille hjerteaperitif. Da hestemarkedet efterhånden fra torvet rykkede op mod „Postgaarden“, fandt Carl Nielsen på denne lille genistreg med anlægget, hvorved der ikke blev plads til hestemarkedet, som atter rykkede Carl Nielsen nærmere.

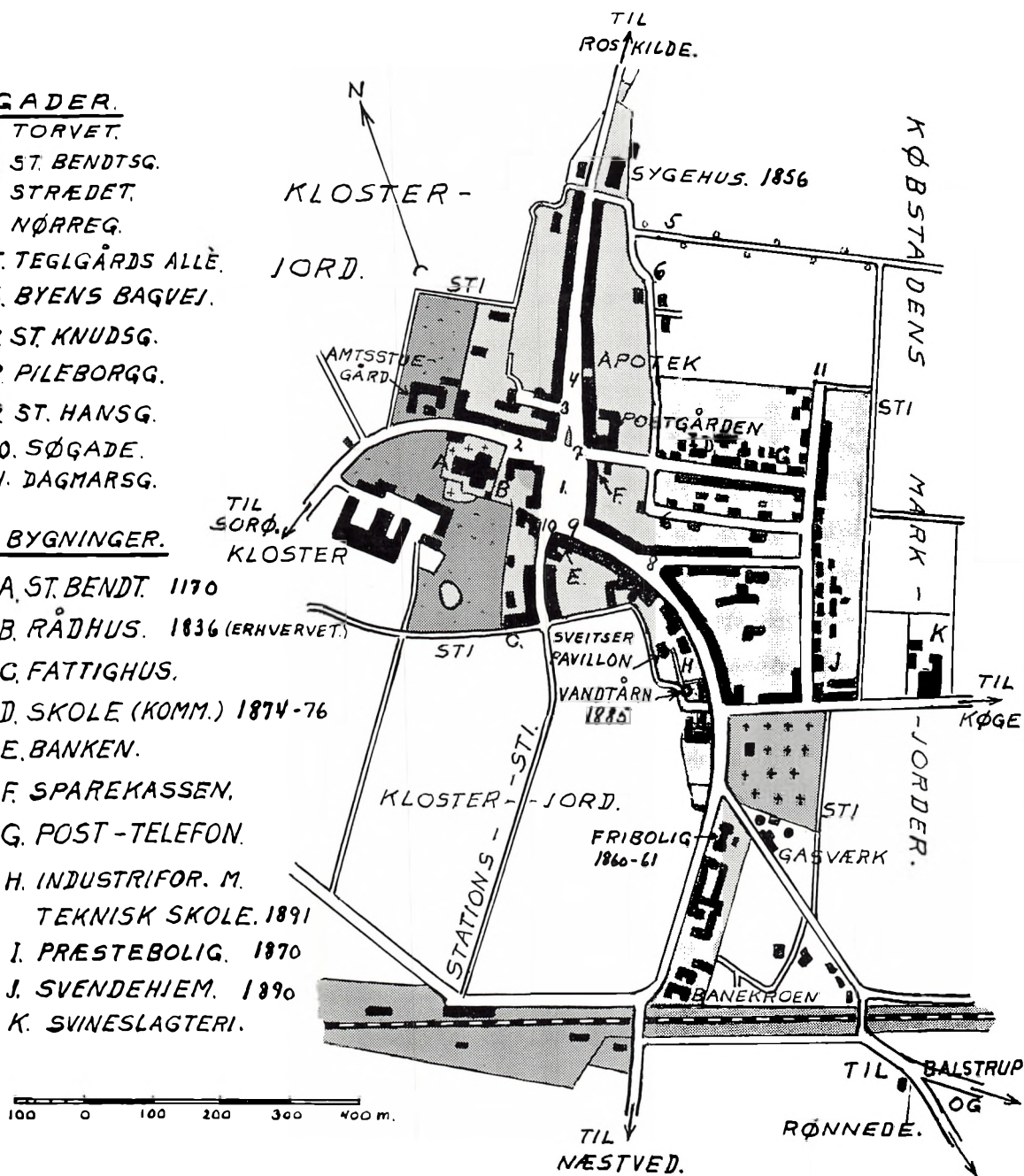
Søgade er en anden af de gamle gader i Ringsted. Overfor „Børsen“ lå, som tidligere

GADER.

1. TORVET.
2. ST. BENDTSG.
3. STRÆDET.
4. NØRREG.
5. TEGLGÅRDS ALLÈ.
6. BYENS BAGVEJ.
7. ST. KNUDSG.
8. PILEBORGG.
9. ST. HANSG.
10. SØGADE.
11. DAGMARSG.

BYGNINGER.

- A. ST. BENDT. 1170
B. RÅDHUS. 1836 (ERHVERVET).
C. FATTIGHUS.
D. SKOLE (KOMM.) 1874-76
E. BANKEN.
F. SPAREKASSEN.
G. POST-TELEFON.
H. INDUSTRIFOR. M.
TEKNISK SKOLE. 1891
I. PRÆSTEBOLIG. 1870
J. SVENDEHJEM. 1890
K. SVINESLAGTERI.

RINGSTED - 1896.

EFTER „TRAP“ 1898.

beskrevet, Ringsteds første rådhus i tiden fra 1433 til 1826. Gaden har fået navn af en sø, der fandtes vest for gaden. Længere nede i gaden lå fattiggården, bygget i 1862, der nedrevedes for at give plads til det nuværende telefonhus i gaden. Herfra og sydpå lå op til vor tid markerne med en sti ned til den i 1856 anlagte jernbanestation. Søgade er bladhusesen gade med „Dagbladet“ og „Venstres Folkeblad“ vis-a-vis.

Sct. Hansgade er een af de ældste gader i Ringsted. Den lå oprindelig i Sct. Johannis sogn, idet byens sognekirke indtil 1571 lå på biblioteksbakken. Heromkring var der kirkegård. Kirken blev nedrevet og inventaret overført til Sct. Bendts kirke, der nu overtog opgaven som sognekirke. Hvor Tinggade udmunder i Sct. Hansgade, lå i forrige århundrede to gårde, hvor maleren Jørgen Roed og Fred. Vermehren fødtes med 15 års mellemrum. Hvor symbolsk, at der i dag er et malerpaletens lyssignal, der glimter! Lilletorv kan have været den lille bys torv. Herfra udgår Pileborggade, og imellem Sct. Hansgade og denne lå „Bangs Gaard“. J. P. Bang var storkøbmand i Ringsted. Senere oprettedes bryggeriet „Alliance“, der for nylig er nedlagt og overtaget af Thors bryggeri i Randers. Her fandtes „Smed Bruuns Gang“, der var en genvej fra Pileborggade til Bagvejen (nuværende Schandorphsvej). Der lugtede af jasminer og gødning på een gang!

Omkring midten af sidste århundrede havde Ringsted omkring 1400 indbyggere. Dens industri var beskeden med 7 brændevinsbrændere og ølbryggere med 15 arbejdere, 2 farvere og trykkere med 6 arbejdere, en guldsmed og pottemager med hver een arbejder, en møller med 4 arbejdere, 3 rebslagere med 9 arbej-

dere, 3 urmagere med 2 arbejdere og 3 vævere med 29 arbejdere – og hertil et utal af skomagere. Arealet mellem Næstvedvej og Rønnedevej hørte under Ringsted by, men jorderne vest for Næstvedvej tilhørte stort set klostret. På førstnævnte areal udviklede sig Ringsteds første større industri med Ringsted Jernstøberi og Maskinfabrik i spidsen grundlagt i 1867 af mechanicus Søren Peter Petersen. Dertil kom købmand Peetz' tømmerhandel (senere Schaldemoses tømmerhandel og nu Ringsted Cementvarefabrik). Maskinfabrikken „Godthåb“ fik ligeledes plads her i 1905. Der kom kroer og hoteller, der nu alle er nedlagte, således en jernbanekro (den gamle stationsbygning lå dengang længere mod øst), det senere Missionshotel, gæstgiveriet „Sommerlyst“ og gæstgivergården „Rosenborg“.

I kommunal henseende udvikledes byen igennem slutningen af sidste århundrede. Gasværket anlagdes 1866, og i 1885 fik Ringsted sit første vandværk ikke mindst efter lægelig anbefaling ved læge Christoffersen. Førhen fandtes offentlige brønde forskellige steder i Ringsted f. eks. ved dampmøllekrydset, på Lilletorv og ved rådhuset. I 1902 fik Ringsted elektrisk lys. Det var en væsentlig forbedring fra 1815, hvor der som offentlig belysning kun fandtes en tranlampe på torvet!

Og med disse enkelte beretninger er det håbet, at der er kastet lys over Ringsted og dets historie. Det har kun været et forsøg på at imødegå en ukendt digters vers fra en ukendt tid:

Men søger du morskab i Ringsted,
du bliver til spot og spe.
Det hjælper kun lidt, her var tingsted.
Nu er her intet at se.

Hj. Thorsteinsson.

DE VIGTIGSTE ÅRSTAL I RINGSTEDS HISTORIE

- 956 Svend Tveskæg holder gravøl over sin fader i Ringsted.
- 1080 Svend Nordbagger bygger frådstenskirke.
- 1131 Knud Lavard myrdes.
- 1157 Valdemar den Store bliver konge.
- 1170 Knud Lavard skrinlægges.
Kirken indvies.
Byen får købstadsrettigheder.
- 1182 Valdemar den Store dør.
- 1241 Valdemar Sejr dør. Byen brænder.
- 1268 Kirken genindvies efter branden.
- 1300 Klostret brænder.
- 1319 Erik Menved dør. (Sidste kongebegravelse).
- 1349 Valdemar Atterdag gør regnskab på landstinget.
- 1387 Dronning Margrethe hylde på Ringsted landsting.
- 1441 Ringstedes privilegier fornyes.
- 1472 Købstæderne får ret til årligt møde i Ringsted.
- 1502 Kong Hans for landstinget om mordet på Poul Laxmand.
- 1523 Chr. II hylde på Ringsted landsting.
- 1535 Anne Meinstrup myrdes i Ringsted.
- 1550 Byen brænder.
- 1570 Ringsted Latinskole oprettes.
- 1578 Sct. Hans kirke nedlægges.
- 1584 Chr. IV hylde på landstinget.
- 1618 Stor brand.
- 1658 Byen besættes af svenskerne.
- 1693 Den største del af byen brænder.
- 1717 En mindre brand.
- 1739 Latinskolen nedlægges.
- 1747 74 huse brænder.
- 1794 14 huse brænder.
- 1806 Kirken, klostret samt 34 huse brænder.
- 1814 Harhoff bliver borgmester.
- 1838 De første kommunalvalg.
- 1860 Ringsted sygehus indvies.
- 1871 Folketidende begynder at udkomme.
- 1890 Banken for Ringsted og Omegn oprettes.
- 1917 Byen køber klostret.
- 1966 Landsognet indlemmes i byen.

LITTERATURLISTE

- Der findes en hel del litteratur om Ringsted og omegn. Nedenfor findes en del af denne. Det meste er forlængst udsolgt, men kan lånes på biblioteket.
- Bunch-Christensen, C.: Banken for Ringsted og Omegn 1890–1965.
- Clemmensen, Mogens: Ringsted kirke. 1927.
- Danmarks kirker (Nat.-Mus.): Sorø Amt, s. 109–186. 1936.
- Christensen, J. V.: Banken for Ringsted og Omegn 1890–1930..
Ringsted fra saga til samtid. 1935.
Ringsted Handelsstandsforening 1889–1914.
Industriforeningen for Ringsted og Omegn 1868–1918.
Ringsted kloster i skiftende tider. 1913. (Årbogen).
Ringsted kloster og Det Bøgelske Fideicommis 1815–1915. 1916.
Sparekassen for Ringsted og Omegn 1832–1932.
Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie. 1930. (Flere udgaver).
Tingstenene på Ringsted Torv (sm. m. Th. Gravlund og Arne Hoff). 1934.
Valdemarernes Kirke, 1928.
- Dam, E.: Ringsted Apotek. 1912.
- Fundats for Caspar Peter Bøgels Familiestiftelse, med stamtavle. 1966.
- Hansen, Lauritz: Af Ringsted klostres historie. Særtryk af Folketidendes julenummer 1952.
Casino-Minder, 1887–1937. 1937.
Fra det gamle Ringsted – og egnen deromkring. 1949.
Gamle Ringsted-Minder. 1940.
- Hassø, Arthur G.: Ringsted Købstads Historie indtil 1600. 1921.
- Heide, Frits: Midtsjælland i de gode, gamle Dage. 1919.
- Jessen, Johs. C.: Alsted og Ringsted Herreders skolehistorie, til 1830. 1945.
- Kristensen, Harald: Ringsted Andelsslagteri 1896–1946.
- Lassen, Carl C.: Industriforeningen for Ringsted og Omegn, 1868–1943.
- Lebech, Mogens: De midtsjællandske søer og deres truende skæbne. 1966.
- Lorentzen, Vilh.: De danske benediktinerklostre, s. 219–246. 1933.
- Løffler, J. B.: Gravmonumenterne i Ringsted kirke, 1891.
- Møller-Hansen, Aage: Ringsted Sygehus fylder 100 år. 1960.
- Nielsen, A. Strange: Sjællands Landsting i Ringsted (Åhb. f. Hist. Samf. f. Sorø Amt 1960). (Også som selvstændig publikation).
„P. P.“: Minder fra Ringsted-Egnen.
- Reyersen, Andreas: Beskrivelse af Sct. Bendts kirke i Ringsted. 1779.
- Riise-Hansen: Hoveriet på Ringsted kloster. 1968.
- Worsaa, J. J. A.: Kongegravene i Ringsted kirke, 1858.
- Herudover findes emner fra Ringsted behandlet i adskillige større værker, f. eks. Trap: Danmark. Ligeledes findes afhandlinger i Historisk Samfunds Årbog for Sorø Amt, som er udkommet siden 1912. I 1964-udgaven findes desuden en meget fyldig litteraturliste over værker, der behandler amtets historie, heri indbefattet artikler i tidligere årgange af årbogen.

INDHOLD

- Side 5 En by bliver til
- Side 7 Træk af klostrets historie
Hj. Thorsteinsson
- Side 15 Sjællandsfar landsting
C. Jonsén
- Side 21 Sct. Bendts kirke
N.-J. Hansen
- Side 26 Ringsted som mønsted
- Side 27 Bystyre i Ringsted
T. Andersen
- Side 32 Ufred i Ringsted
J. Jeppesen
- Side 37 Syge- og fattigforsorgen i Ringsted
Hj. Thorsteinsson
- Side 45 Skolerne i Ringsted
N.-J. Hansen – K. Mortensen
- Side 50 Da den røde hane galede
Hj. Thorsteinsson
- Side 52 Lidt om nyhedsformidlingen
Hj. Thorsteinsson
- Side 55 Det kulturelle Ringsted
Hj. Thorsteinsson
- Side 57 Ringsteds gade- og vejnavne
N.-J. Hansen
- Side 60 En tur gennem Ringsted
Hj. Thorsteinsson

Hvad kan De gøre for Lokalhistorisk Arkiv?

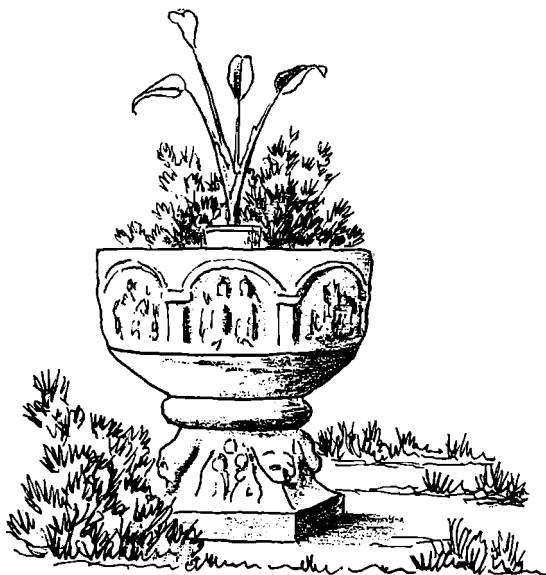
De kan overlade arkivet den del af Deres „gamle ragelse“, der omfatter bøger af lokalhistorisk interesse, breve, dagbøger, skudsmålhbøger, skøder, festsange, programmer, billeder (enkelt personer, gruppebilleder, huse, gårde, landskaber, gader m.m.) samt kort og tegninger.

For eksempel: Var Deres far eller bedstefar formand, kasserer el. lign. i brugsen, fagforeningen, sognerådet, sygekassen, mejeriet, vælgerforeningen, hesteforsikringen eller andre foreninger – så ligger der måske på lofter eller i skuffer og skabe en del gamle protokoller og papirer. Disse forsvinder let ved oprydning eller ødelægges af ild, fugt eller mus. DE kan gøre noget for, at dette bevares for eftertiden.

Derved bevares også mindes om DERES slægt. Det kan De gøre ved at aflevere det til Midtsjællands lokalhistoriske Arkiv.

Hvor skal det sendes hen?

Ting, De ønsker at aflevere til arkivet kan afleveres på eller sendes til Ringsted Bibliotek. De kan også træffe telefonisk aftale med arkivaren (03) 61 03 87 om en nærmere gennemgang og evt. afhentning af materialet.

Sct. Bendts kirkes dobefont, mens den fungerede som blomsterkumme i familien Roeds have. (Efter Jørgen Roeds male)